

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER
Dodiplomski visokošolski strokovni študijski program Management

Diplomska naloga
DRUŠTVO V OKVIRU NEPRIDOBITNIH
ORGANIZACIJ

Mentor:

viš. pred .mag. Boris Mrak

KOPER, 2006

VIOLETA CAHARIJAZ

POVZETEK

Diplomsko delo celovito predstavi nevladne organizacije v Sloveniji in v okviru njih društva, kot najpogostejšo pojavno obliko. Delo je zasnovano kot vodič po nevladnem sektorju s poudarkom na sedanjem prikazu delovanja društev in hkrati aktualni društveni problematiki. Prikazane so tudi pobude za reševanje aktualnih problemov in spremembe, ki jih bo prinesla nova zakonodaja na tem področju.

Ključne besede: društvo, nevladne organizacije, nepridobitne organizacije, problemi društev, pobude za reševanje, slabosti zakonodaje, spremembe v zakonodaji

ABSTRACT

The present thesis is a complete presentation of non-governmental organizations in Slovenia and societies as their most common form. Thesis is meant as a guide through non-governmental sector with emphasis on present way of societies functioning, as well as on their current problems. The author has suggested some initiatives for solving present problems and has pointed out some new ones, which will be caused by legislative.

Key words: society, non-governmental organisations, non-profit organisations, legislative

UDK: 061.23:658.14 (043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Delovanje in položaj nevladnih organizacij v Sloveniji.....	3
2.1	Opredelitev NVO.....	3
2.2	Klasifikacija NVO	6
2.3	Zgodovinski pregled nastanka in delovanja nevladnih organizacij	8
2.3.1	Začetki združevanja v svetu	8
2.3.2	Začetki združevanja na slovenskih tleh.....	8
2.3.3	Obdobje od druge svetovne vojne do 80-ih let.....	9
2.3.4	Obdobje '80-ih let 20.stoletja	10
2.4	Predstavitev in poslanstvo NVO v Sloveniji.....	10
2.4.1	Velikost in zaposlenost NV sektorja.....	10
2.4.2	Financiranje NVO	12
2.5	Vizija, strategije in cilji.....	15
2.5.1	Kaj so vizija, strategije in cilji.....	15
2.5.2	Poslanstvo NVO sektorja	16
2.5.3	Vizija, strategije in cilji NVO v Sloveniji	16
3	Društvo.....	23
3.1	Kaj je društvo.....	23
3.2	Umestitev društva v sistem organizacij	24
3.3	Analiza stanja društev v Sloveniji	26
3.3.1	Področja delovanja društev	26
3.3.2	Financiranje društev	27
3.3.3	Zaposleni v društvih.....	29
3.4	Delovanje in problemi društva v socialnem okolju.....	31
3.5	Vloga društev v manjših krajih.....	32
3.6	Pobude za izboljšanje pogojev za delovanje društev.....	34
3.7	Spremembe in novosti, ki jih prinaša predlog novega zakona o društvih	36
3.8	Kako urejajo delovanje društev v nekaterih evropskih državah.....	40
3.8.1	Avstrija	40
3.8.2	Nemčija	41
3.8.3	Češka	41
4	Zaključek	43
	Literatura in viri.....	45
	Priloge	47

SLIKE

Slika 2.1 Strateški upravljalni proces razvoja NVO	18
Slika 2.2 Celovitost sistema in okolja NV sektorja	19
Slika 3.1 Ustanavljanje novih društev	27
Slika 3.2 Financiranje kulturnih društev	28
Slika 3.3 Financiranje športnih društev	28

TABELE

Tabela 2.1 Statusne oblike nevladnih organizacij, ki jih najdemo v Sloveniji	3
Tabela 2.2 Organizacijske oblike, ki jih v Sloveniji najdemo na podlagi delitve na pridobitne in nepridobitne organizacije	5
Tabela 2.3 Nekaj empiričnih vidikov neprofitno-profesionalnega segmenta	11
Tabela 2.4 Delež NVO po številu zaposlenih in vrstah organizacij v Sloveniji leta 199611	
Tabela 2.5 Vir prihodkov NVO v nekaterih državah.....	13
Tabela 2.6 SWOT analiza NV sektorja v Sloveniji	21
Tabela 3.1 Delitev organizacij po funkciji.....	25
Tabela 3.2 Številčni pregled društev - stanje na dan 31.12.2004.....	26
Tabela 3.3 Število društev v naključno izbranih krajih do 2000 prebivalcev.....	33
Tabela 3.4 Število društev v naključno izbranih krajih do 6000 prebivalcev.....	33

KRAJŠAVE

CNVOS	Center nevladnih organizacij Slovenije
ICNPO	International Classification of Nonprofit Organizations
ISIC	International Standard Industrial Classification
NACE	General Industrial Classifications of Economic Activities
NV	nevladna/i
NVO	nevladna organizacija
OZN	Organizacija združenih narodov
PIC	Pravno-informacijski center nevladnih organizacij
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
SZDL	Socialistična zveza delovnega ljudstva
ŠENT	Slovensko združenje za duševno zdravje
Umanotera	Slovenska fundacija za trajnostni razvoj
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Nevladne organizacije danes najdemo povsod. So pomembna sestavina vsake družbe, saj zagotavljajo svobodo izražanja in združevanja, ki sta temelja demokracije. Nevladne organizacije delujejo na lokalni, regionalni, državni in mednarodni ravni ter s svojim delom posegajo na mnoga področja človekovega življenja.

Delo nevladnih organizacij je velikokrat premalo cenjeno in preveč skrito očem javnosti. V zadnji letih sodelovanje med vladnim in nevladnim sektorjem sicer napreduje, vendar je to v večji meri zasluga posameznikov in nevladnega sektorja, kot pa države. Koliko dela, truda in dobre volje je potrebno za ustanovitev in nato delovanje take organizacije pa običajno vedo le tisti, ki se s tem delom neposredno srečajo. Statistični podatki kažejo, da je Slovenija po številu društev v Evropi na zavidljivo visokem mestu, pa čeprav je večina društev brez vsaj enega zaposlenega. Delo v nevladnih organizacijah torej temelji na prostovoljstvu in entuzijazmu posameznikov.

Cilji, ki jih želim doseči s pisanjem diplomske naloge so:

1. predstaviti nevladni sektor v Sloveniji, njegov položaj ter konkretne pobude in prizadevanja za reševanje problemov,
2. predstaviti društveno dejavnost v Sloveniji,
3. prikazati najpogostejše probleme s katerimi se srečujejo v društvih in razloge za sprejem novega zakona o društvih.

Najprej predstavljam nevladni sektor v Sloveniji, njegov zgodovinski razvoj in sedanje stanje ter problematiko društvene dejavnosti. Človek je družbeno bitje in skozi zgodovino so ga vodili različni interesi, zaradi katerih se je povezoval in združeval v različnih formacijah, ki pa so imele vsaj en osnovni, skupni interes. Tako so v zgodovinskih obdobjih nastajala razna združenja, ki so tudi na naših tleh odigrala pomembne vloge, ki jih prikažem v zgodovinskem pregledu delovanja nevladnih organizacij v Sloveniji. Nadalje orišem vlogo nevladnih organizacij in njihov pomen v družbi, ki šele počasi pridobiva v javnosti in v državnih institucijah položaj, ki jim pripada. Današnji čas je bistveno bolj naklonjen razvoju in razmahnitvi delovanja nevladnih organizacij, kot je bilo preteklo stoletje. Danes imajo nevladne organizacije v Sloveniji vizijo, izdelane strategije in cilje, ki jih vodijo proti viziji, kar tudi predstavim na koncu drugega poglavja.

V naslednjem vsebinskem sklopu se v okviru nevladnih organizacij osredotočim na društvo, kot najpogostejšo obliko nevladnih organizacij v Sloveniji. Prikažem področja delovanja društvene dejavnosti, način financiranja in najpogostejše probleme s katerimi se društva danes srečujejo. Poudarek sem namenila prostovoljnemu delu, ker menim, da je ob vsej obstoječi zakonodaji ravno to področje, ki je po krivici spregledano in včasih

samo po sebi umevno, pa vendar eden izmed temeljev, na katerih se je društvena dejavnost v Sloveniji sploh lahko tako razmahnila. Pri pisanju se nisem želela osredotočiti na delovanje posameznega društva, pač pa na vsebinska področja, ki so skupni imenovalci mnogih društev, ki delujejo na povsem različnih področjih v Sloveniji in ta predstavljajo tudi vzroke za potrebo po spremembi Zakona o društvih. Predlog novega zakona o društvih prinaša nekaj novosti, ki bodo prinesle nove, upajmo boljše možnosti za delovanje društev in ki jih v nadaljevanju tudi izpostavim.

Diplomsko delo temelji na kombinaciji deskriptivne in kompilacijske metode. Trudila sem se zbrati čim več podatkov o delovanju nevladnih organizacij v Sloveniji skozi daljše časovno obdobje, prikazati obstoječe stanje, ga primerjati s stanjem po drugih državah in prikazati področja, kjer so potrebne spremembe, da bodo nevladne organizacije, kot eden izmed temeljev vsake države, pridobile pogoje, ki so glede na njihovo delo nujni in upravičeni. Ni prav, da v 21. stoletju Slovenci ne premoremo publikacije, ki bi se ukvarjala s problemi mnogoterih društvenih dejavnosti na slovenskih tleh in da je zbiranje podatkov še vedno prepuščeno posameznikom. Tako sem se ob pisanju naloge znašla pred dejstvom, da zgodovina nevladnih organizacij in s tem tudi društev ni nikjer sistematično obdelana, zgodovinski razvoj pa je slabo raziskan. V Sloveniji obstaja množica monografskih publikacij, ki opisujejo zgodovino in sedanje delovanje posameznih društev ne obstaja pa nobena, ki bi zgodovino prikazala na enem mestu. Informacije in podatki o delu, pobudah in rešitvah so razpršeni, vir iskanja podatkov so bili Ministrstvo za notranje zadeve, ki mi je odstopilo nekaj osnovnih gradiv za pripravo novega Zakona o društvih, ostalo literaturo pa sem iskala po nasvetu mentorja in nekaterih sogovornikov v periodičnem tisku, monografijah, raziskavah in feljtonih. Zaradi omenjenih vzrokov so nekateri podatki starejšega izvora, saj novejših ni oziroma mi jih ni uspelo pridobiti.

Menim, da je potrebno povsod, kjer je možno, opozarjati na probleme s katerimi se društva in na sploh nevladne organizacije srečujejo in tako prispevati k soočenju širše javnosti s problematiko, ki se ne tiče samo nevladnega sektorja, pač pa vse družbe. Zavedati se namreč moramo, da v današnjem času individualizacije in borbe za materialne dobrine postaja delo nevladnih organizacij družbeno nujno.

2 DELOVANJE IN POLOŽAJ NEVLADNIH ORGANIZACIJ V SLOVENIJI

2.1 Opredelitev NVO

V Sloveniji ni zakonsko določene opredelitve pojma nevladna organizacija. V javnosti in v pravnih predpisih se uporabljajo različni izrazi: nevladna organizacija, civilna družba, neprofitna organizacija, društvo, zavod, ustanova, nepridobitna organizacija, prostovoljna organizacija, zasebna organizacija, organizacija civilne družbe in podobno.

Na nastanek nepridobitnih organizacij so vplivali razni dejavniki, najpomembnejši je bil ta, da se določene dobrine in storitve zagotovijo tudi uporabnikom, ki teh ne bi mogli zadovoljiti v tržni menjavi (Abrahamsberg 1998, 107).

Nepridobitne organizacije so sestavni del okolja v katerem živimo. Obstajajo dejansko v vseh družbah, tako v času kot v prostoru. Pomembno vlogo imajo v večini zahodnih industrijskih družb, kot tudi v razvoju dežel tretjega sveta. Posebno mesto imajo v Evropski skupnosti, kjer evropske institucije želijo preko njih pridobiti mnenja prav vseh državljanov članic in državljanov kandidatk, posebno še mnenja specifičnih skupin državljanov (invalidi, nacionalne manjšine...) ali mnenja v zvezi s specifičnimi problemi (varovanje okolja, svetovna trgovina, socialna politika...) (Mrak 2000)

Pri ugotavljanju, katera organizacija je nevladna se najpogosteje kot kriterij uporablja statusna oblika, v kateri je organizacija ustanovljena.

Tabela 2.1 Statusne oblike nevladnih organizacij, ki jih najdemo v Sloveniji

VRSTE	ORGANIZACIJSKA OBLIKA
Neformalne NVO	-neformalno »de facto« zduževanje -družba civilnega prava
Formalne NVO	-društva -zasebni zavodi -ustanove

Vir: Černak-Meglič in Vojnovič 1997 v Šporar 2000, 10

Evropska unija definira nevladne organizacije z naslednjimi kriteriji (povzeto po Temeljna načela statusa nevladnih organizacij v Evropi 2002, 4-5):

- NVO niso ustanovljene za ustvarjanje dobička (neprofitne),
- NVO so prostovoljne organizacije, kar pomeni, da so prostovoljno ustanovljene in da je sodelovanje v organizacijah prostovoljno (prostovoljne),
- NVO so formalno ustanovljene, s čemer so izključene oblike povsem neformalnega združevanja ljudi (formalizirane),

- NVO so neodvisne, kar pomeni, da so neodvisne od vlade in drugih javnih oblasti, političnih strank ter profitnih podjetij (zasebne),
- NVO ne delujejo samo zaradi interesov svojih članov, pač pa je osnovni smisel njihovega obstoja delovanje v splošne, družbeno koristne namene (javno koristne).

Tudi v svetu obstajajo različne opredelitve in vsaka od njih uporablja druge kriterije za razlikovanje nevladnih organizacij od drugih organizacij (povzeto po Šporar 2000, 9):

-Pravna definicija je zapisana v zakonih različnih držav. Posamezne države pa imajo različne pravne sisteme in pravno ureditev, zato takšna definicija otežuje primerjavo na mednarodni ravni.

-Ekonomska definicija opredeljuje področje glede na vir prihodkov in uvršča med neprofitno-volonterske organizacije tiste, pri katerih več kot polovico prihodkov pokrivajo donacije podpornikov in članov.

-Funkcionalna definicija med neprofitno-volonterske organizacije uvršča tiste zasebne in nevladne organizacije, ki imajo splošno koristne, javne namene.

-Strukturno-operacionalna definicija za osnovo uporablja več kriterijev. Med neprofitno-volonterske organizacije uvršča tiste organizacije, ki:

- so formalno ustanovljene in imajo določeno stopnjo organizacijske nepretrganosti;
- so zasebne, ustanovijo jih nevladni akterji;
- so neprofitno-distributivne (morebitne presežke prihodkov uporabljajo le za uresničevanje svojega poslanstva in programa);
- so vodene in upravljane samostojno in
- vključujejo določeno količino prostovoljnega dela.

Strukturno-operacionalna definicija je najširše sprejeta, saj so njeni kriteriji postavljeni dovolj široko in tako zajemajo širšo množico organizacij. V Sloveniji lahko v skladu s to definicijo uvrstimo med NVO društva, fundacije, zasebne zavode, družbe z omejeno odgovornostjo, zadruga in cerkvene organizacije.

Neprofitne organizacije v najširšem smislu tako predstavljajo organizacije v zasebnem pravu, ki jih osebe zasebnega prava ustanovljajo za uresničevanje najrazličnejših ciljev, nobena med njimi pa ni ustanovljena za ustvarjanje dobička.

Tabela z vsemi organizacijskimi oblikami, ki jih v Sloveniji najdemo na podlagi delitve na pridobitne in nepridobitne organizacije je naslednja:

Tabela 2.2 Organizacijske oblike, ki jih v Sloveniji najdemo na podlagi delitve na pridobitne in nepridobitne organizacije

VRSTA ORGANIZACIJ	NEPROFITNE	PROFITNE
JAVNE	-organizacije, ki izvajajo državne funkcije in funkcije lokalne samouprave -javni zavodi (šole, bolnice...) -javni gospodarski zavodi	-javna podjetja
NAPOLJAVNE	-zbornice (gospodarske, obrtne)	-javna podjetja z udeležbo zasebnega kapitala -zasebna podjetja s koncesijo
ZASEBNE	-društva -zasebni zavodi -ustanove -zadruga -gospodarska interesna združenja -gospodarske družbe za opravljanje neprofitnih dejavnosti -politične stranke -verske skupnosti -sindikati -poklicna združenja	-podjetja: samostojni podjetniki gospodarske družbe povezane družbe banke zavarovalnice

Vir: Strojjan, Šporar, Bien 2002, 10

2.2 Klasifikacija NVO

Nevladne organizacije so raznolike tako po svojih poslanstvih, kot po vsebinskih ciljih, številčnosti, organiziranosti, načinih delovanja, področjih delovanja, načinih financiranja itd. Na različnih vsebinskih področjih izvajajo predvsem naslednje dejavnosti (Strategija systemskega razvoja NVO 2003-2008, 10):

- mobiliziranje prebivalcev in skupin,
- krepitev dostopa do informacij,
- poglobljeno poznavanje socialnih, kulturnih in okoljskih značilnosti,
- opravljanje storitev (na področju izobraževanja, okolja, zdravja, socialnih storitev...),
- vzpodbujanje in organiziranje skupnosti, krepitev usposobljenosti,
- raziskovalne dejavnosti, opravljanje analiz, svetovanje,
- lajšanje in izboljševanje socialnih in političnih procesov,
- mediacija in mirno reševanje sporov,
- dvig ozaveščenosti in komuniciranje s prebivalci,
- spremljanje in nadzor izvajanja programov in zakonodaje, opozarjanje na nepravilnosti,
- zagovorništvo, izražanje nezadovoljstva s statusom quo, promoviranje novih in alternativnih rešitev,
- usposabljanje in raba participativnih pristopov pri sprejemanju odločitev,
- opozarjanje na diskriminatorne prakse in zahteve po družbenih spremembah,
- zastopanje in vključevanje marginaliziranih družbenih skupin,
- zastopanje državljskih in človekovih pravic.

Kot v svetu obstajajo različni izrazi za opredelitev samega pojma nevladna organizacija in različni kriteriji za ločevanje nevladnih organizacij od drugih organizacij, tako so izoblikovani tudi različni sistemi za klasifikacijo teh organizacij. Uveljavljenim klasifikacijskim sistemom je skupno predvsem to, da temeljijo na istem, osnovnem merilu za razvrščanje organizacij – to merilo je področje delovanja neprofitno-volonterske organizacije.

Klasifikacijski sistem NACE (General Industrial Classification of Economic Activities), ki ga uporablja Evropski statistični urad razvršča zasebne neprofitne organizacije po področjih izobraževanja, raziskovanja in razvoja, zdravstva, rekreacije, kulture in drugih področjih. (Salamon, Anheier 1997, 56-59)

Klasifikacijski sistem ISIC (International Standard Industrial Classification), ki ga uporablja OZN razvršča zasebne neprofitne organizacije po področjih izobraževanja, zdravstva in socialnega dela ter drugih področjih, ki jih ne precizira. (Salamon, Anheier 1997, 56-59)

Klasifikacijski sistem ICNPO (International Classification of Nonprofit Organizations), torej Mednarodna klasifikacija neprofitnih organizacij pa je najbolj izpopolnjen in kot tak najbolj uporaben in primeren za mednarodno komparativno preučevanje. (Salamon, Anheier 1997, 81)

V klasifikaciji je opredeljenih 12 področij na katerih delujejo neprofitno-volonterske organizacije:

- 1.področje kulture/umetnosti in rekreacije/športa,
- 2.področje izobraževanja in raziskovanja,
- 3.področje zdravstva,
- 4.področje socialnega varstva,
- 5.področje zaščite okolja/varstva živali,
- 6.področje razvoja lokalnih skupnosti in stanovanja,
- 7.področje prava, zagovorništva in politike,
- 8.področje nabiranja sredstev/financiranja neprofitnih organizacij in promocije volontarizma
- 9.področje mednarodnega delovanja,
- 10.področje religij,
- 11.področje poslovnega in poklicnega združevanja,
- 12.drugo, česar ni mogoče razvrstiti v nobeno od področij.

V slovenskem prostoru je bil v klasifikaciji narejen še korak dlje in na podlagi vprašanja »kaj naredi posamezno organizacijo prepoznavnejšo« je nastala predstavitev značilnih dejavnosti nevladnih organizacij, ki poleg področja na katerem deluje zajemajo tudi značilno, glavno dejavnost organizacije.

Značilne dejavnosti se delijo v dve večji skupini, to je družbo in okolje.

Značilne dejavnosti, ki spadajo v skupino družba so (povzeto po Levičar 1999, 6-7): aktivnost mladih, druženje, skrb, pomoč, rehabilitacija, podporništvo, reševanje, varnost, vzgoja, izobraževanje, raziskovanje, ljubiteljstvo, zbirateljstvo, ohranjanje kulture, gostiteljstvo, umetniško ustvarjanje in poustvarjanje, tehniško ustvarjanje in poustvarjanje, športne aktivnosti in rekreacija, verovanje, slovanska manjšina v sosedstvu, zastopanje, zagovarjanje, mednarodno sodelovanje, Slovenci po svetu, mednarodne medvladne organizacije in drugo.

Značilne dejavnosti, ki spadajo v okolje pa so: uravnavanje sobivanja, skrb za varstvo okolja, varovanje okolja, ljubiteljstvo narave, izobraževanje o okolju, raziskovanje okolja, nabiralništvo, lov in gojenje, zastopanje v okolju, tehnična samopomoč.

2.3 Zgodovinski pregled nastanka in delovanja nevladnih organizacij

2.3.1 Začetki združevanja v svetu

V zgodovini človeštva so razna združenja odigrala pomembno vlogo. O združevanju ljudi v skupine glede na zadovoljevanje interesov lahko govorimo že v času antike. V Atenah in Šparti so se združevali predvsem zaradi dokazovanja določenih spretnosti (npr. vojaških), posebnih pravnih določb o pravici do združevanja pa tu še ne poznamo. Ravno nasprotno pa je bilo v Rimu. Združevanj je bilo več vrst in na več področjih. V času republike je za društva celo veljala svoboda ustanavljanja, toda zaradi močne politizacije raznih združenj je senat vse razpustil in kasneje prevzel nadzor nad ustanavljanjem. V 3. in 4. stoletju so prosta društva nadomestila tista, ki jih je ustanovila država, članstvo v njih je bilo obvezno in dedno.

V srednjem veku je nadzor nad združevanji ušel iz vajeti in tako je nastala vrsta združb, katerih namen pa ni bilo prostovoljno združevanje, pač pa je bilo članstvo v njih obvezno zaradi monopolnega položaja. Take združbe so bili cehi, družbe, gilde, bratovščine itd. Srednjeveška pravna teorija je zastopala mnenje, da mora imeti oblast nadzor nad ustanavljanjem društev, združb... To mnenje se je obdržalo v večjih evropskih državah (Anglija, Francija) vse do konca 18. stoletja, po buržuaznih revolucijah pa so se počasi izoblikovali zakoni, ki so dovoljevali združevanja občanov, vendar pod določenimi pogoji. (Travner 1997, 13-16)

2.3.2 Začetki združevanja na slovenskih tleh

Zgodovinsko prelomnico v organiziranem in številnejšem združevanju med Slovenci predstavlja leto 1848 (marčne revolucija). Tega leta je vsenemški parlament priznal pravico do svobodnega, mirnega združevanja in ustanavljanja društev brez predhodnega dovoljenja. Slovenci so bili v tistem času večinoma pripadniki delavskega razreda in kmetov, šele v drugi polovici 19. stoletja se je izoblikoval tanjši sloj slovenskega izobraženstva, nižje duhovščine in posvetne inteligence. V tem času so Slovenci politično in kulturno delovali v tako imenovanih čitalnicah. Te so bile središče kulturnega in družbenega življenja višjega in srednjega slovenskega sloja. Ponekod so v tem času nastajali narodni domovi. Pomembno obliko združevanja so predstavljali še tabori - množična zborovanja na prostem, narodnoobrambna in telovadna društva, ustanavljati pa so začeli tudi poklicna združenja, ki so pomembno vplivala na izobraženstvo.

Nevladne organizacije so koncem 19. stoletja imele več funkcij:

-ekonomsko funkcijo; razvijalo se je združništvo, ki je predstavljalo pomemben obrambni mehanizem kmetov, delavcev in obrtnikov pred rastočim kapitalizmom,

-socialno funkcijo; katoliška cerkev ni bila samo religiozna institucija ampak tudi socialna, politične stranke in društva so delovala tudi na socialnem področju,

-narodno prebujevalno funkcijo; gasilska, dramatična, kulturno-prosvetna, planinska, učiteljska in druga društva, ki so mnogo prispevala h krepitvi in utrjevanju narodne zavesti in dviganju splošne ravni prebivalstva. (Černak-Meglič, Vojnovič 1997, 3-8)

Da sta se obseg in delovanje nevladnih organizacij razmahnila na slovenskih tleh kažejo tudi statistični podatki: leta 1869 je bilo na slovenskem 58 društev, leta 1922 je bilo 3317 društev, deset let kasneje že 5626 društev, leta 1938, torej tik pred začetkom 2. svetovne vojne pa kar 8211 društev. (Černak-Meglič, Vojnovič 1997, 96-97)

2.3.3 Obdobje od druge svetovne vojne do 80-ih let

Druga svetovna vojna, socialistična revolucija in z njo sprememba družbenega reda so v Sloveniji povzročile prenehanje delovanja večine nevladnih organizacij. Politična oblast je v delovanju nevladnih organizacij videla pretečo nevarnost, zato so bila dovoljena le združenja, največkrat, na lokalnem nivoju in v stanovske namene (gasilci, planinci, športna društva...). Tradicija dela humanitarnih in dobredelnih organizacij je bila pretrgana, saj je bilo delovanje cerkve poslej omejeno le na verske zadeve. Država je od vseh humanitarnih in dobredelnih organizacij, ki so delovale pred vojno sedaj podpirala le dve in sicer Rdeči križ in Zvezo prijateljev mladine. Že kmalu pa so se zaradi potreb uporabnikov samih začele razvijati invalidske organizacije, ki so bile prvi znanilec avtonomnih zasebnih neprofitno-volonterskih organizacij. Vanje so se dokaj množično vključevali tudi člani, ki so želeli nuditi pomoč in biti družbeno koristni. Število nevladnih organizacij se je po 2. svetovni vojni zmanjšalo.

V 50-ih letih je prišlo do izboljšanja situacije saj se je začel proces decentralizacije, ki je pomenil prenos odgovornosti za določena področja z državne ravni na republiško raven. Leta 1974 je bil sprejet zakon o društvih, ki je dal državljanom doslej najširše možnosti za ustanavljanje prostovoljnih organizacij in društev. Za krovno organizacijo je postavil SZDL (Socialistično zvezo delovnega ljudstva). Ne glede na vlogo, ki naj bi jo SZDL odigrala je število društev začelo rasti na mnogih področjih (šport, kultura, socialno varstvo, tehnična društva, radio amaterji, ljubiteljska društva, taborniki, gasilci...). Država teh društev ni podpirala, zato je bila njihova profesionalna struktura majhna ali je sploh ni bilo, delovanje je večinoma temeljilo na prostovoljnem delu. (povzeto po Strojani, Šporar, Bien 2002, 3-4)

2.3.4 Obdobje 80-ih let 20.stoletja

Osemdeseta leta prejšnjega stoletja označujejo v Sloveniji eno najbolj razgibanih obdobj v delovanju in nastajanju nevladnih organizacij. V tem času so se v Sloveniji razmahnila mnoga, različna družbena gibanja: mirovna, ekološka, feministična, duhovna, za istospolno usmerjene, za človekove pravice...Ta gibanja so začela poleg političnega delovanja oblikovati alternativno mrežo produkcije dobrin in storitev in tako je del udeleženi prešel v politično sceno, del pa je ostal na nevladni sceni. Tako se je začel proces izločanja in osamosvajanja posameznih delov in oblik aktivnosti iz obstoječih društev in gibanj v alternativna. V tem času je pomembno vlogo dobilo tudi volontersko delo v javnih organizacijah, česa posledica je bila nova kvaliteta dela in možnost večjega prilagajanja uporabnikom.

Neposredno posledico političnih sprememb v Sloveniji po letu 1989 predstavlja tudi obnovljena dobrodelna dejavnost katoliške cerkve in njenih organizacij.

V tem obdobju pa se je pojavil v Sloveniji še en tip zasebnih neprofitnih organizacij. Prišlo je do ustanavljanja prvih fundacij oz. ustanov, ki se ukvarjajo s pridobivanjem in razdeljevanjem finančnih sredstev. (Kolarič, Černak-Meglič, Vojnovič 2002, 106-112)

2.4 Predstavitev in poslanstvo NVO v Sloveniji

2.4.1 Velikost in zaposlenost NV sektorja

a) Velikost NV sektorja

Sistematičnih statističnih podatkov za NVO v Sloveniji ni mogoče pridobiti, ker statistike v svojih registrih ne omogočajo ločevanja NVO od drugih organizacij ali pa niti nima zanje razvitega registra. Tako obstajajo predvsem izkustvene ocene, ki kažejo, da je v Sloveniji med NVO večina društev, ostalih neprofitnih organizacij pa je od 3 do 4%. Konec leta 1997 je bilo v Sloveniji registriranih približno 15000 društev, 60 ustanov in 160 zasebnih zavodov, pri teh navedbah pa moramo upoštevati, da kar nekaj (po oceni skoraj 1/3) društev ni bilo aktivnih, skoraj polovica pa jih deluje zgolj za interese članov in ne za javno korist. Glede na navedene podatke bi lahko sklenili, da je v Sloveniji NV sektor slabo in dokaj enostransko razvit.

Največ društev deluje na področju športa (28%), kulture (12%), gasilstva (12%), okolje in zaščite živali (6%), na drugih področjih pa manj npr. sociala (3,5%). Organizacij, katerih storitve bi bile namenjene širši javnosti je odločno premalo, zlasti na področju človekovih pravic in delovanja civilne družbe.

b) Zaposleni v NVO

Za Slovenijo velja ocena, da je delež vseh zaposlenih v društvih, zasebnih zavodih in ustanovah 0,7%, od tega 0,4% v društvih, kar kaže, da je v Sloveniji bistveno manjša

stopnja zaposlenosti v NVO kot v drugih državah po svetu, kjer znaša v povprečju 3,4%. (podatki povzeti iz raziskav Černak-Meglič, Vojnovič)

Tabela 2.3 Nekaj empiričnih vidikov neprofitno-profesionalnega segmenta

Država	Število zaposlenih	Delež zaposlenih	Delež zaposlenih v neprof.-volont. sektorju kot delež vseh zaposl. v storitvenih dejavnostih	Delež novih delovnih mest v neprof.-volont. sekt. Glede na delež vseh novo ustvarjenih*
ZDA	7.130.823	6,9%	15,4%	12,7%
Francija	802.619	4,2%	10,0%	15,8%
V. Britanija	945.833	4,0%	9,7%	
Nemčija	1.017.945	3,7%	10,4%	11,0%
Japonska	1.440.228	2,5%	8,6%	
Italija	416.383	1,8%	5,5%	
Madžarska	32.738	0,8%	3,2%	
Povprečje sedmih držav	1.683.803	3,4%		
Skupaj	11.786.620			

Vir: zbrano po Salomon in Anheier 1997

Večina društev nima nobenega zaposlenega, podobno je tudi pri ustanovah in zasebnih zavodih.

Tabela 2.4 Delež NVO po številu zaposlenih in vrstah organizacij v Sloveniji leta 1996

Vrsta organizacij	Ni zaposlenih	Eden zaposlen	Dva zaposlena	Več zaposlenih
društva	91,0 %	3,4 %	1,7 %	3,9 %
fundacije	81,3 %	6,3 %	6,3 %	6,1 %
zasebni zavodi	60,0 %	20,0 %	6,7 %	13,3 %
zadruga	33,3 %	16,7 %	8,3 %	41,7 %
cerkvene organizacije	74,9 %	12,5 %	6,3 %	6,3 %

Vir: Strategija sistemskega razvoja NVO 2003, 28

Prostovoljci v NVO opravijo približno polovico dela, ki ga opravijo zaposleni, največ prostovoljcev je v športnih in gasilskih društvih. Na poseben položaj invalidskih in humanitarnih organizacij pa kaže podatek, da je v njih zaposlenih 15,6% vseh zaposlenih v društvih. Odločujoč dejavnik v tem primeru je država, saj nameni za tovrstne dejavnosti bistveno več sredstev, kot za ostale.

Ob navedenih kazalcih in s primerjavo zaposlenosti v NVO po svetu bi zopet lahko zaključili, da je NV sektor v Sloveniji slabo razvit.

2.4.2 *Financiranje NVO*

V tujini poznajo tri glavne načine financiranja:

- zasebne prispevke in donacije (darila, volila...) od posameznikov ali pravnih oseb,
- dotacije s strani države v obliki subvencij ali plačil na podlagi različnih pogodb,
- plačila za proizvode ali storitve, ki jih NVO prodajajo na trgu.

Glede na te tri vire financiranja so se izoblikovali trije glavni modeli financiranja:

- model dominacije zasebnih donacij in prispevkov (ni dominanten v nobeni državi, največji delež tovrstnih prihodkov imajo na Madžarskem),
- model dominacije državnega financiranja (uveljavljen je v Franciji in v Nemčiji),
- model dominacije lastnih sredstev (uveljavljen je na Japonskem, v ZDA, Veliki Britaniji, Madžarski, Italiji). (Černak-Meglič, Vojnovič 1997, 18)

Tabela 2.5 Vir prihodkov NVO v nekaterih državah

Država	Državna sredstva	Privatne donacije	Komercialna dejavnost
Avstrija	50,4%	6,1%	43,5%
Belgija	77,4%	4,5%	18,1%
Finska	36,2%	5,9%	57,9%
Francija	57,8%	7,0%	34,6%
Nemčija	64,3%	3,4%	32,2%
Irska	77,8%	7,0%	15,2%
Nizozemska	60,4%	1,5%	35,8%
Španija	32,1%	18,8%	49,0%
Velika Britanija	46,7%	8,8%	44,6%
Avstrija	31,3%	6,4%	62,4%
Izrael	63,9%	10,2%	25,8%
Japonska	34,4%	3,3%	62,3%
ZDA	30,5%	12,9%	56,6%
Češka	42,8%	17,5%	39,7%
Madžarska	27,1%	18,4%	54,6%
Romunija	10,8%	35,5%	53,7%
Slovaška	20,7%	23,2%	56,1%
Mehika	8,5%	6,3%	85,2%
Peru	19,3%	12,9%	67,8%
Slovenija*	32%	30%	38%

Vir: Salomon in Anheier 1997

* podatki iz raziskave Bernik in Kolarič 1998

V Sloveniji so podatki o financiranju NVO pomanjkljivi. Kot ni enotne zakonske opredelitve pojma nevladna organizacija, tako se tudi pri spremljanju finančnega poslovanja pojavljajo problemi ločevanja med javnimi in zasebnimi, profitnimi in neprofitnimi organizacijami ter ne ločevanje virov financiranja med različnimi področji.

Glede na to, da je velika večina nevladnih organizacij društev, lahko na podlagi njihovih zaključnih računov sklepamo, kateri so glavni viri prihodkov nevladnih organizacij (Strategija systemskega razvoja NVO 2003-2008, 33-34) :

- lastna dejavnost 39%,
- prihodki iz državnih in občinskih proračunov 17%,
- prihodki od drugih financerjev (donacije, sponzorstva...)10%,

- prihodki od članarin 7%,
- prenos presežkov predhodnega leta 9%,
- drugi viri (subvencije, najemnine, prihodki od obresti...) 16%.

Ob primerjavi strukture sredstev v nekaterih državah v svetu in v Sloveniji vidimo, da v Sloveniji država namenja za tovrstne dejavnosti bistveno manj sredstev, hkrati pa moramo upoštevati tudi dejstvo, da ima Slovenija izredno malo zaposlenih v nevladnih organizacijah (0,8%). V omenjenih državah znašajo državne subvencije kar 43% prihodkov nevladnih organizacij, v Sloveniji pa z loterijskimi sredstvi skupaj okoli 22%.

Viri financiranja so:

- proračunski,
- gospodarski,
- mednarodni,
- samofinanciranje.

Državni proračun je pomemben potencialni vir finančnih sredstev, toda sredstva so vsako leto omejena, kar povzroča kup nevšečnosti in problemov. Zaradi omejenosti sredstev se ta razdeljujejo razpršeno, po načelu »vsakemu malo«, kar pripelje le do ne dokončanja projektov ali ne pristopanja k izvedbi, če je pogoj za pridobitev sredstev dokončanje projekta. Med NVO se pojavlja nezdrava konkurenčnost, praviloma pa pridobijo sredstva organizacije, ki so bolj profesionalno usmerjene, imajo več strokovnjakov. K ureditev razmer bi prispevala predvsem v večja transparentnosti porabe sredstev ter postavitev prioritet financiranja dejavnosti.

Gospodarske družbe lahko financirajo NVO v obliki sponzorstva, podpora pa je lahko tudi v obliki izobraževanja, pomoči pri trženju, izposoja opreme, kadrov... V zameno lahko tudi NVO ponudijo podjetjem svoje znanje, baze podatkov, stike z mediji... V tem segmentu bi morale NVO storiti več za svojo predstavitev s poudarkom na možnosti obojestranskega sodelovanja.

Mednarodni viri financiranja so postali za Slovenijo izredno pomembni, saj je v svetu čedalje bolj jasno, da so NVO pomemben sestavni del civilne družbe in jih vlade in mednarodne organizacije vse bolj upoštevajo in vključujejo v oblikovanje politik odločanja ter jim tudi namenjajo del sredstev. Sredstva se lahko pridobijo iz različnih strukturnih skladov, vendar je običajno potrebno izvedbo projekta sofinancirati. NVO v Sloveniji morajo usvojiti znanje in ga tudi razširjati ter tako prispevati k aktivnemu črpanju sredstev iz mednarodnih virov. (povzeto po Prostovoljno delo – stanje, rezultati, perspektive, <http://www.ds-rs.si/2MO/dejavnosti/posveti/besedila>)

Iz statističnih podatkov je razvidno, da je samofinanciranje eden izmed pomembnejših virov financiranja NVO v Sloveniji. Potrebno bi ga bilo še povečati, a

da se pri tem poskrbi za transparentnost in javnost njihovega delovanja, saj je ena temeljnih karakteristik NVO ravno neprofitnost.

2.5 Vizija, strategije in cilj

2.5.1 Kaj so vizija, strategije in cilji

Vizija, ki ni komunicirana....so sanje! (M. Luther King)

Vizijo organizacij (»Kje naj bi bili jutri?») opredeljujejo vrednote, poslanstvo in temeljni strateški cilji. Omogoča identifikacijo osebnih ciljev zaposlenih s cilji organizacije in jo zato pogosto označujemo za nevidno roko ali nekakšen kompas, ki varno in zanesljivo vodi organizacijo iz negotovosti v prihodnost. Zgoščen zapis te vizije je poslanstvo in je temeljno sporočilo programov internega komuniciranja. Poslanstvo opredeljuje smoter organizacije (»Zakaj obstajamo?«) in izpričuje zvezo ter odgovornost organizacije do različnih javnosti.

Naloga v tej fazi je preveriti obstoj ustreznih strateških dokumentov in gradiv, ki obravnavajo vprašanja razvoja, vrednot, vzorov, vizije, strategije, ciljev, usmeritev in jih v primerni, komunikacijsko razumljivi in grafično privlačni vsebini komunicirati navzven in navznoter organizacije. V organizaciji je običajno takšen osrednji dokument »Razvojna strategija« organizacije za neko obdobje, iz katerega je potrebno izbrati temeljna sporočila in jih v različnih oblikah in z različnim orodjem komunicirati zaposlenim z namenom dvigniti raven prepoznavanja strategije organizacije med zaposlenimi in navzven.

Pomembno komunikacijsko podporo projektu v tej fazi je potrebno zgraditi po načelih in modelih upravljanja sprememb:

- jasne prioritete,
- najprej uresničevati uresničljivo,
- politika majhnih, vidnih in opaženih korakov,
- hitra povratna sporočila,
- posebni komunikacijski kanali,
- nagrajevati skladnost in destimulirati odstopanja od vzorov,
- komunicirati zglede (»heroje«),
- utrjevati doseženo (»zamrznitev«),
- uporaba več komunikacijskih kanalov hkrati.

Na osnovi ugotovitev predhodnih raziskav interne javnosti in konsenzualne opredelitve namenov programa je v naslednji fazi potrebno opraviti operacionalizacijo namenov v konkretne merljive cilje (KAJ) ter izbrati ustrezne strategije (KAKO) in metode (S ČIM), ki naj bi zagotovile doseganje izhodiščnih namenov.

Kot osnova za izbor strategij lahko pomaga t.i. analiza vrzeli med realnim stanjem in želenimi rezultati. Proces oblikovanja strategij in izvajanja strategij sta med seboj

povezana, saj je nujno stalno upoštevanje sprememb in hitro izvajanje strategij za dosego osrednjih namenov in ciljev. Strateški in projektni management morata biti povezana v enovit in stalno aktiven proces, v katerem se morajo upoštevati vplivi sprememb. (povzeto po <http://www.dialogos.si/slo/storitve/svetovanje>)

2.5.2 Poslanstvo NVO sektorja

Nevladni sektor predstavlja poleg gospodarskega in državnega sektorja tretji glavni steber družbe. Njegova vloga je nezamenljiva, ker predstavlja samostojni socialni podsistem s funkcijami, ki se ne morejo in ne smejo izvajati v drugih podsistemih.

Nevladni sektor v družbi izpolnjuje naslednje funkcije (povzeto po Strategija systemskega razvoja NVO 2003 – 2008, 20):

a) funkcija izgradnje skupnosti in demokratičnosti

NVO se aktivno vključujejo v procese javnega odločanja in s tem vplivajo na oblikovanje družbe, sodelujejo pri bogatenju stikov med ljudmi, večanju zaupanja in ustvarjanju pozitivne klime v družbi, pri oblikovanju socialnih vrednot, standardov obnašanja in ustvarjanju okolja za izpolnjevanje različnih interesov.

b) varnostna funkcija

NVO skrbijo za svoje člane in druge ljudi, jim nudijo pomoč in jih branijo pred močjo državnih aparatov, privatnih organizacij, večinskih skupin ali posameznikov, ki so prekršili norme sprejemljivega ravnanja.

c) funkcija izražanja

NVO omogočajo svojim članom, da spoznavajo in razvijajo različnost na raznih področjih ustvarjanja in razmišljanja, od religije, etike, kulture do umetnosti, športa, zbirateljstva na lokalnem, regionalnem in mednarodnem prostoru.

d) inovacijska funkcija

NVO večkrat opravljajo vlogo »pionirja«, sploh ko gre za nove, ne preizkušene pristope in področja. Večkrat gre za metodo poskusov in zmot, ker je tudi tvegano.

e) storitvena funkcija

NVO nudi in zagotavlja množico storitev, ki jih gospodarski in državni sektor ne nudita ali vsaj ne v zadostni meri, ker zaradi komercialne note za gospodarstvo niso zanimive. S tem nevladni sektor prevzema nase odgovornost do državljanov, katere bi v nasprotnem primeru morala prevzeti država.

2.5.3 Vizija, strategije in cilji NVO v Sloveniji

Na pobudo štirih nevladnih organizacij v Sloveniji (CNVOS, PIC, ŠENT, Umanotera) je nastal dokument »Strategija systemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji« katerega osnovni namen je oblikovati strateški okvir za systemski razvoj nevladnega sektorja.

Strateški upravljalni proces razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji zajema naslednje:

-oblikovanje skupnega poslanstva NVO,

-oblikovanje skupne vizije NVO,

-določitev skupnih globalnih strategij in strateških razvojnih področij NVO,

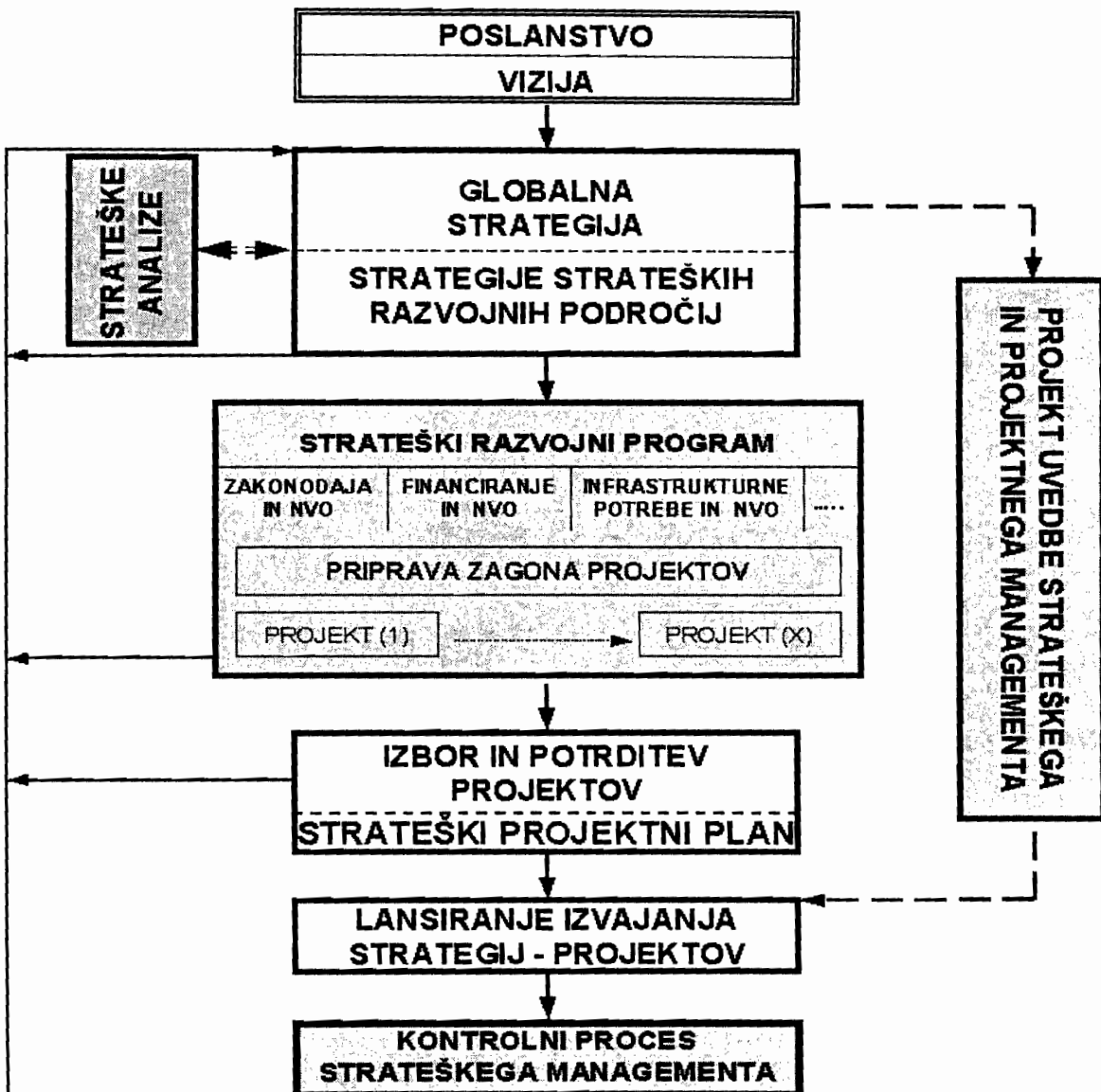
-opredelitev prioritetenih področij delovanja,

-določitev projektov rasti in razvoja NVO,

-izdelava strateškega projektnege plana, ki zajema vse projekte in jih razporeja po logičnem vrstnem redu v skladu z opredeljenimi prioritetami,

-po potrditvi strateškega razvojnega programa se prične izvajanje projektov s tem, da je organiziran celovit strateški in projektni controlling, ki nadzira in usmerja izvajanje projektov.

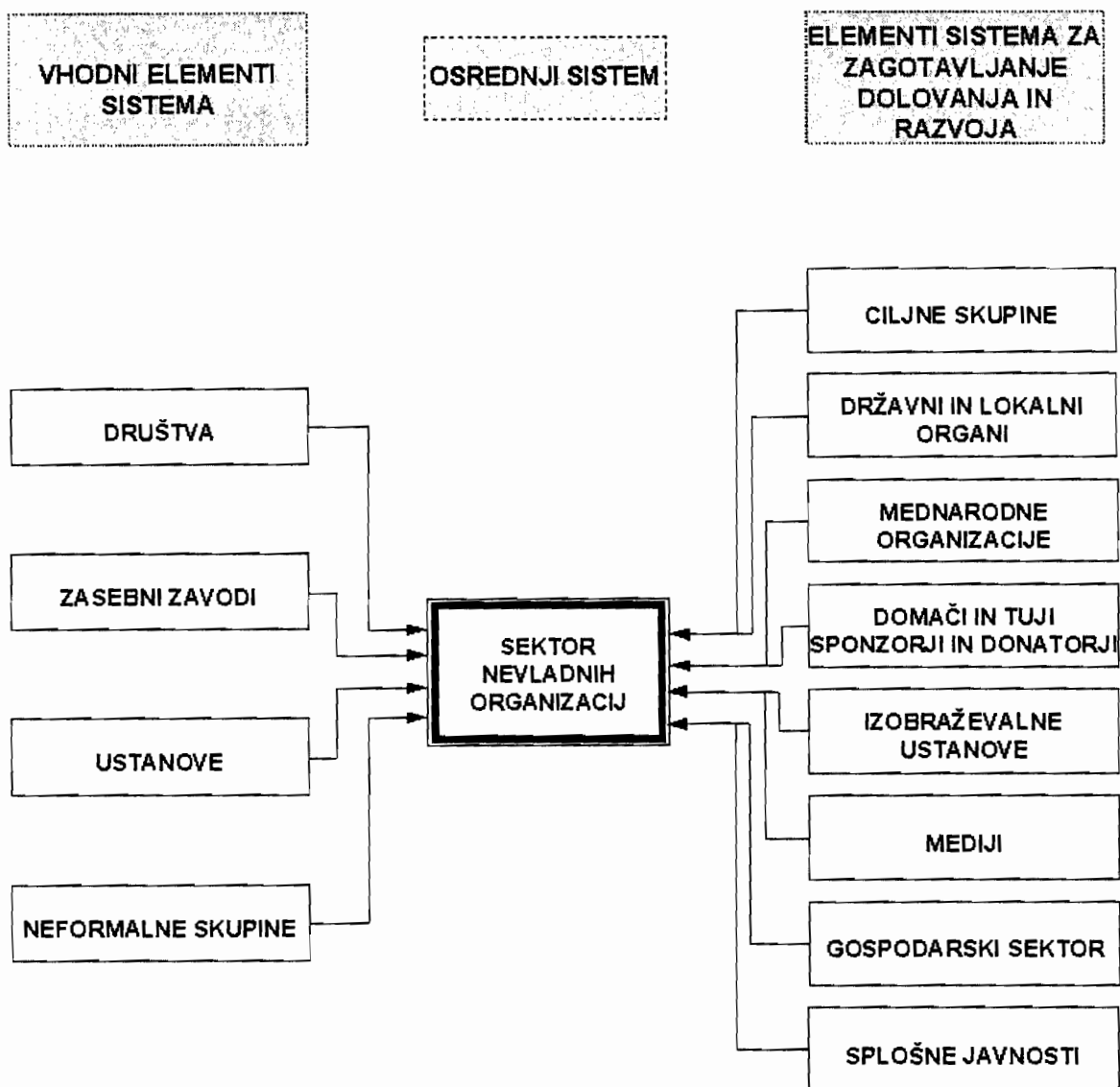
Slika 2.1 Strateški upravljalni proces razvoja NVO

Vir: Strategija sistemskega razvoja NVO 2003, 17

Pri izdelavi Strategije razvoja so bili upoštevani vsi vhodni elementi sistema (društva, zasebni zavodi, ustanove, neformalne skupine), nevladni sektor kot osrednji sistem ter elementi sistema za zagotavljanje delovanja in razvoja (ciljne skupine, državni in lokalni organi, mednarodne organizacije, sponzorji, donatorji, gospodarski sektor, splošna javnost) kot podporni sistem.

Slika 2.2 Celovitost sistema in okolja NV sektorja

Vir: Strategija systemskega razvoja NVO 2003, 18

Vizija nevladnega sektorja v Sloveniji je biti več, kot le pomočnik pri nujenju uslug in s tem razbremenjevanje države. Vizija je postati avtonomni partner, ki s svojimi metodami in pristopi nujenja uslug predstavlja legitimno alternativo državnim organizacijam in postaja socialni akter, ki se vključuje na vseh nivojih in je sposoben predstaviti resnične interese državljanov ter skozi svoje aktivnosti zagotavljati demokratičen razvoj in stabilnost države.

Za uresničevanje in sledenje viziji pa bi morali biti izpolnjeni naslednji pogoji:

a) **Fleksibilnost**

Nevladni sektor mora biti prilagodljiv v odzivanju na tekoče probleme. Njegove organizacije so nastale spontano in kot take lahko zelo hitro in natančno zaznajo potrebe družb in hkrati že iščejo ustrezne rešitve. Delo v veliki meri temelji na prizadevnosti posameznikov, zato je tudi bolj kreativno in fleksibilno.

b) **Zadostnost kapacitet**

Za uresničevanje zastavljenih ciljev je potrebno pridobiti dovolj človeških in materialnih virov na vseh področjih, da se lahko vzpostavi partnerski odnos z gospodarskim okoljem.

c) **Neomejenost delovanja**

Nevladni sektor mora ustvarjati in vzdrževati komunikacijske tokove med nevladnimi organizacijami in vsemi sektorji družbe, ki so pripravljeni reševati trenutne probleme ter se aktivno vključevati v lokalnih, regionalnih, nacionalnih in mednarodnih programih.

Ob nastajanju Strategije systemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji je bila izdelana tudi SWOT analiza, ki na osnovi značilnosti nevladnega sektorja, njegovega okolja in notranje strukture predstavi prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti nevladnega sektorja.

Tabela 2.6 SWOT analiza NV sektorja v Sloveniji

Prednosti nevladnega sektorja	Slabosti nevladnega sektorja
<ul style="list-style-type: none"> - fleksibilnost, vzdržljivost - inovativnost, kreativnost in iznajdljivost - finančna učinkovitost - socialni kapital (ekspertno znanje in izkušnje) - neodvisnost - mednarodno sodelovanje - Strategija NVO 	<ul style="list-style-type: none"> - finančna nestabilnost - slaba promocija dela NVO - slaba organiziranost sektorja (nerazvite informacijske, komunikacijske in odločevalske forme) - slabo sodelovanje in povezanost z vladnimi organizacijami - izgubljanje motivacije in elana (izčrpavanje) - težavnost merjenja učinkovitosti in kvalitete posameznih NVO in sektorja
Priložnosti nevladnega sektorja	Nevarnosti nevladnega sektorja
<ul style="list-style-type: none"> - (načelna) pripravljenost Vlade RS za sodelovanje - finančna sredstva iz EU - izdelava vladnega strateškega dokumenta za NVO - prihod Trust Fundacije v Slovenijo - vzpostavljena struktura za NVO na strani vlade (nacionalni koordinator za NVO, neformalna skupina za sodelovanje z NVO, Komisija vlade za sodelovanje z NVO) 	<ul style="list-style-type: none"> - nedorečena zakonodaja (statusna, davčne olajšave) - nedefiniran status sektorja in pojma - negativen odnos države do NVO - neprepoznavnost NVO v družbi - neučinkovito delovanje Komisije vlade za sodelovanje z NVO

Vir: Strategija sistemskega razvoja NVO 2003, 16

3 DRUŠTVO

3.1 Kaj je društvo

Pred letom 1974 so se nepridobitne organizacije v Sloveniji ustanovljale v skladu z državnimi - ali lokalnimi - partijskimi pobudami in direktivami. Bile so paradržavne entitete, katerih vodstva so bila postavljena, financirana in kontrolirana od državnih in partijskih struktur. Po sprejetju Zakona o društvih leta 1974 pa so se prostovoljske organizacije ustanovljale v skladu z iniciativami in interesi državljanov, njihovo število je močno naraslo. Nastajale so namenske organizacije na lokalnih ravneh, ki so poskušale postopoma izoblikovati tudi svoja krovna telesa na občinskih in na državni ravni. Preko teh so komunicirale z državo pri iskanju finančne podpore za delovanje kot tudi pri izvajanju pritiska ob oblikovanju določenih, za področje njihovega delovanja pomembnih sistemskih odločitev. (Kolarič 1994, 116)

Društvena dejavnost je v 70-ih letih doživela pravi razcvet.

Zaradi osamosvojitve R Slovenije in zamenjave družbene ureditve ter spremembe pravnega sistema je bilo potrebno tudi področje združevanja prilagoditi novo nastalim razmeram. (Travner 1997, 39)

Tako je leta 1995 Ministrstvo za notranje zadeve pripravilo nov zakon o društvih, ki razen valorizacije kazenskih sankcij in črtanja enega člana ni doživel nobenih bistvenih sprememb.

1. člen Zakona o društvih (1995) ga opredeljuje:

Društvo je prostovoljno, samostojno, nepridobitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi skupno določenih interesov, opredeljenih v temeljnem aktu in v skladu s tem zakonom.

Društvo se ne sme ustanoviti oziroma ne sme opravljati pridobitne dejavnosti, kot svoje izključne dejavnosti.

1. člen Predloga zakona o društvih (2005) ga opredeljuje:

Društvo je samostojno in nepridobitno združenje, ki ga ustanoviteljice oziroma ustanovitelji skladno s tem zakonom, ustanovijo zaradi uresničevanja skupnih interesov.

Društvo si samo določi namen in cilje, dejavnost oziroma naloge ter način delovanja, odločitve o upravljanju društva pa neposredno ali posredno sprejemajo članice oziroma člani društva.

Namen ustanovitve in delovanja društva ni pridobivanje dobička. Presežke prihodkov nad odhodki iz vseh dejavnosti in drugih virov društvo trajno namenja za uresničevanje svojega namena in ciljev in jih ne deli med člane.

Delovanje društva je javno.

Vidimo, da obe opredelitvi temeljita na nekaterih temeljnih načelih, ki se kažejo skozi celoten zakon:

- a) Načelo *prostovoljnosti* pomeni, da se posameznik svobodno, na osnovi lastne odločitve vključuje v društva in se iz njih po lastni volji tudi izključi. Nikogar ni mogoče prisiliti v združevanje z drugimi proti njegovi lastni volji. To načelo velja tudi za kolektive oziroma pravne osebe.
- b) Načelo *samostojnosti* opredeljuje svobodno določanje področja delovanja društva, njegov namen in cilje.
- c) Načelo *neprofitnosti* določa, da se društvo ne sme ukvarjati s pridobitno dejavnostjo, kot svojo edino dejavnostjo. Pridobitno dejavnost lahko opravlja le v okviru določil v temeljnem aktu in mora biti povezana z namenom in cilji, kot dopolnilna dejavnost osnovni, nepridobitni dejavnosti društva. Presežek prihodkov nad odhodki, ki ga društvo doseže z opravljanjem pridobitne dejavnosti pa se sme uporabiti le za doseganje namenov in nalog društva.
- d) Načelo *javnosti* zagotavlja bistveno sestavino delovanja društev, glede na notranja razmerja v društvih in njihovega delovanja v družbi. (povzeto po Poličnik 1995)

3.2 Umestitev društva v sistem organizacij

Družbene organizacije se delijo na različne načine, v glavnem glede na določene posebnosti, ki posamezne organizacije ločijo od drugih organizacij. Tako se organizacije največkrat razvrščajo po strukturi, odprtosti do okolja, velikosti, področju delovanja in seveda funkciji. Delitev po funkciji je verjetno tudi najbolj primerna za pozicioniranje društev v globalno množico družbenih organizacij, saj imajo društva določene lastnosti npr. neprofitnost, prostovoljnost, javnost in druge, ki jih ločijo od vseh drugih organizacij.

Tabela 3.1 Delitev organizacij po funkciji

SOCIALNA FUNKCIJA	TIP ORGANIZACIJE	PRIMER
Adaptacija (problem pridobitve zadostnih sredstev profita)	Organizacije, ki so usmerjene k doseganju ekonomskih, profitnih ciljev.	poslovne firme, podjetja
Uresničitev cilja (problem postavljanja in doseganja ciljev)	Organizacije usmerjene k političnim ciljem.	vladne službe, organizacije, ki kopičijo oblast (npr. banke)
Integracija (problem vzdrževanja solidarnosti in koordinacija med podenotami sistema)	Povezovalne, integrativne organizacije	sodišča, politične stranke, službe za socialno kontrolo
Latentnost (problem kreiranja, ohranjanja ter prenašanja družbeno pomembnih vrednot in kulture)	Organizacije za ohranjanje kulturnih vzorcev, načina obnašanja...	Kulturne organizacije kot so muzeji, izobraževalne organizacije, religiozne organizacije

Vir: Scott 1987, 69

Na prvi pogled se zdi, da društvo kot organizacija nekako ne sodi v nobeno od navedenih skupin organizacij. Prvi dve skupini lahko dejansko takoj izločimo, saj so društva neprofitne organizacije in tudi niso namenjena reševanju političnih problemov kot so npr. zapori, ministrstva, bolnišnice... V tretji skupini se nahajajo integrativne torej povezovalne organizacije, kar pa za društva z gotovostjo lahko trdimo da so, saj povezujejo posameznike z enakimi interesi v skupno organizacijo. Za tako povezovanje gre tudi pri organizacijah v četrti skupini, a posredno gre v tej skupini tudi za ohranjanje nekih vzorcev in dejavnosti, ki jih društvo preferira.

Na osnovi povedanega bi lahko sklenili, da društvo spada med tretjo in četrto skupino, vendar zaradi poudarjenega združevanja zaradi skupnih interesov se morda nagiba nekoliko bolj med integrativne organizacije.

3.3 Analiza stanja društev v Sloveniji

3.3.1 Področja delovanja društev

Slovenija sodi po številu društev glede na število prebivalcev v sam evropski vrh. Statistični podatki kažejo, da pride v Sloveniji eno registrirano društvo na približno 130 prebivalcev. Tako pustimo za sabo države, ki sicer imajo veliko število društev, vendar je njihova pogostnost glede na število prebivalcev manjša (Nemčija ima eno društvo na 227 prebivalcev, Anglija na 322 prebivalcev).

Tabela 3.2 Številčni pregled društev - stanje na dan 31.12.2004

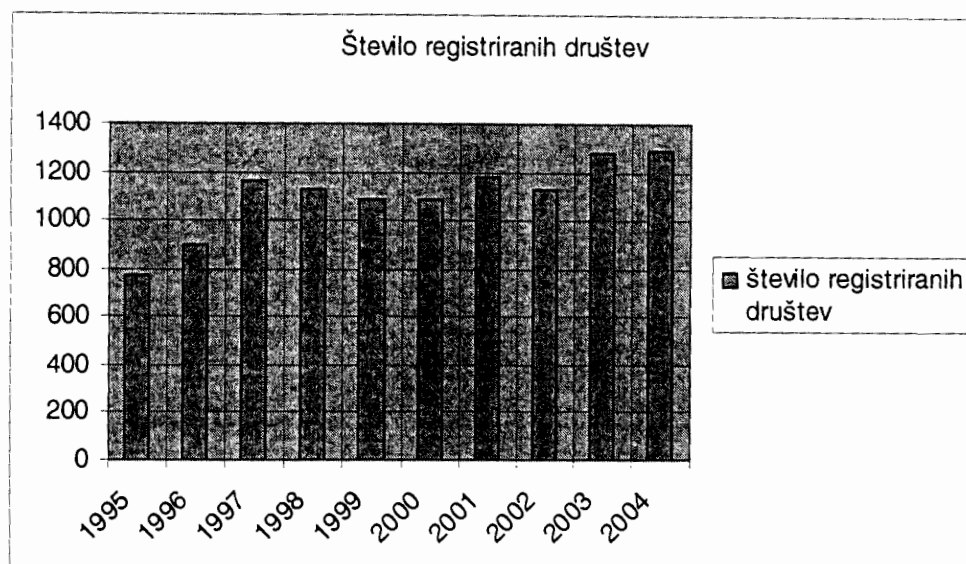
Šifra	VRSTA DRUŠTEV	Registrirana društva na dan 31.12.2003	Novo registrirana društva v letu 2004	Črtana društva iz registra v letu 2004
0100	ŠPORTNA IN REKREATIVNA DRUŠTVA	6773	488	39
0200	DRUŠTVA ZA POMOČ LJUDEM	2643	81	8
0300	KULTURNA IN UMETNIŠKA DRUŠTVA	2676	228	6
0400	ZNANSTVENA, IZOBRAŽEVALNA, STROKOVNA IN POKLICNA DRUŠTVA	1842	131	7
0500	DRUŠTVA ZA VARSTVO OKOLJA, GOJITEV IN VZREJO ŽIVALI IN RASTLIN	1433	53	5
0600	STANOVSKA DRUŠTVA	1317	83	3
0700	DRUŠTVA ZA RAZVOJ KRAJA	1177	80	4
0800	NACIONALNA IN POLITIČNA DRUŠTVA	215	28	1
0900	DRUŠTVA ZA DUHOVNOŽIVLJENJE	297	44	2
9900	OSTALA DRUŠTVA	468	76	7
9999	druga društva	339	60	6
	DRUŠTVA, KI NISO USKLADILADELOVANJA Z VELJAVNIM ZAKONOM	405		
	SKUPAJ	19246	1292	82

* društva, ki niso uskladila delovanja z zakonom iz l. 1994 in niso bila prenesena v register društev, vzpostavljen na podlagi tega zakona

Vir: Predlog novega zakona o društvih 2005, povzeto po registru društev (Za podrobni pregled društev v okviru posameznih skupin glej prilogo.)

Opazimo, da je bilo največ društev ustanovljenih na področju športa, kulture, počasi pa raste tudi število društev na področjih varstva okolja, človekovih pravic, mednarodnega sodelovanja, varstva in uveljavljanje pravic. Da število društev vztrajno narašča nam kažejo tudi podatki v naslednji tabeli.

Slika 3.1 Ustanavljanje novih društev

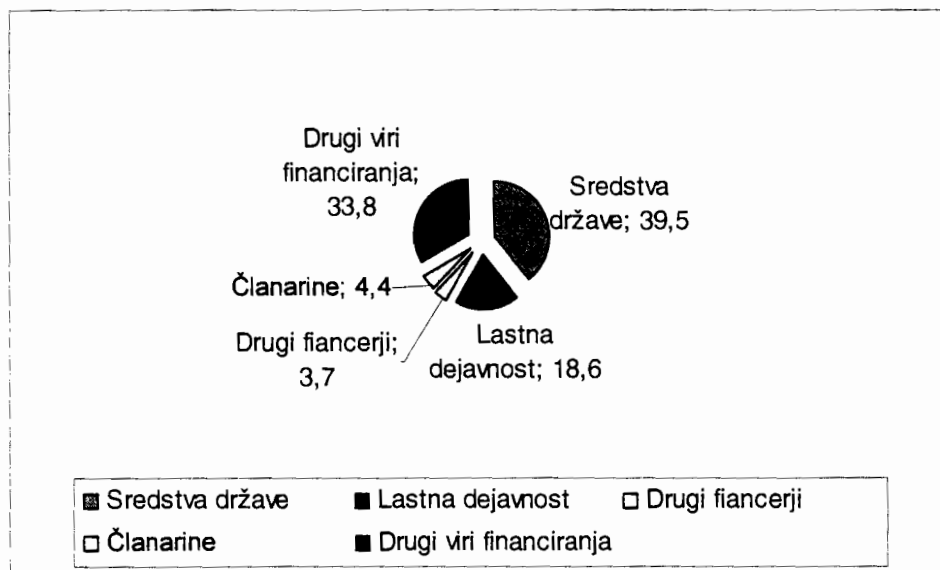
Vir: Predlog novega zakona o društvih 2005, povzeto po registru društev

3.3.2 *Financiranje društev*

Društva se financirajo iz več virov: s članarino, iz naslova materialnih pravic in dejavnosti društva, z darili in volili, s prispevki donatorjev, iz javnih sredstev in iz drugih virov. Bistveno pa je, da mora društvo vsak presežek prihodkov nad odhodki porabiti za izvajanje dejavnosti za katero je ustanovljeno. (21.člen Zakona o društvih, 1995)

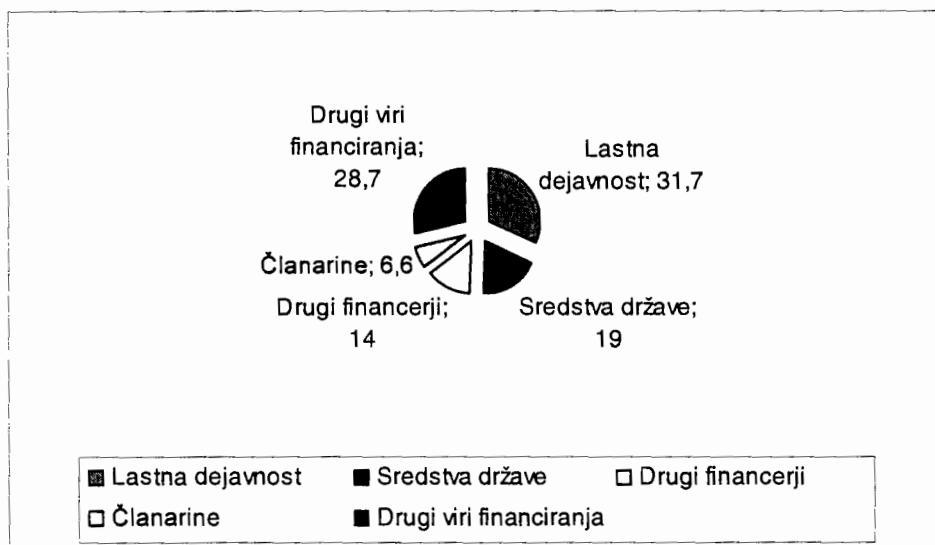
Na strukturo pridobljenih sredstev v veliki meri vpliva področje delovanja društva. V naslednjih dveh prikazih vidimo, da država dejansko namenja različnim področjem delovanja različno višino sredstev, pridobivanje sredstev z lastno dejavnostjo pa je prav tako do neke mere podrejeno področju delovanja.

Slika 3.2 Financiranje kulturnih društev

Vir: Strategija sistemskega razvoja NVO 2003, 34

Slika 3.3 Financiranje športnih društev

Vir: Strategija sistemskega razvoja NVO 2003, 34

Ob primerjavi dveh najštevilnejše zastopanih področij društvenega delovanja vidimo, da so društva na področju kulture v večji meri financirana s strani države, kot pa športna društva. Športna društva pa po nekaterih ocenah pridobijo mnogo več sredstev od donatorjev in pokroviteljev. Še vedno ostaja dejstvo, da se društva v veliki meri financirajo z lastno dejavnostjo. Tako konec devetdesetih let 20% društev ni imelo sredstev za poslovanje, 45% jih je imelo manj kot en milijon tolarjev letno in le slabih

10% je imelo več kot 10 milijonov sredstev za poslovanje. (Strategija systemskega razvoja NVO 2003, 35)

Velike rezerve pri pridobivanju sredstev vidijo nekateri strokovnjaki na področju gospodarstva. Gospodarske družbe namreč lahko po svojih zmožnostih financirajo delovanje društva in se jim po zakonu to šteje med odhodke, vendar le do višine 0,3% ustvarjenega prihodka.

V Sloveniji so merila za financiranje društev neenotna in odvisna do tistih, ki razporejajo proračunska sredstva. Systemskih podlag za financiranje družbene dejavnosti sploh ni in društva sama nimajo nikakršnega vpliva na financiranje društvene dejavnosti iz državnih virov.

3.3.3 Zaposleni v društvih

a) Redno zaposleni

Večina društev v Sloveniji (kar 90%) nima nobenega zaposlenega, okoli 8% ima po enega zaposlenega in le 1,7% društev ima po dva zaposlena. Tako je bilo ob koncu devetdesetih let v društvih zaposlenih le okoli 3000 oseb, kar je 0,4% vseh zaposlenih v Sloveniji. Od teh jih je največ zaposlenih v športu (okoli 700) in v prostovoljnih gasilskih društvih (okoli 600). Kot vidimo, je delovanje društev odvisno predvsem od navdušenja in prostovoljnega dela članov. (Kolarič, Černak-Meglič, Vojnovič 2002)

b) Prostovoljno delo

Glede na prikazane statistične podatke lahko sklepamo, da je večina dela v društvih opravljenega s *prostovoljstvom*, ki ima poleg ekonomskega tudi druge učinke in vrednote:

- Izboljšuje kakovost življenja v družbi ter nudi priložnost za podpiranje in krepitev človeških vrednot.
- Brani interese posameznikov in skupin, ki so ogroženi, prikrajšani ali izključeni.
- Ustvarja možnosti aktivnega vključevanja državljanov v družbi.
- Nudi možnosti za premoščanje razlik, da lažje živimo skupaj v zdravih, zadovoljnih skupnostih.

Konec leta 2000 je v skoraj 16000 društvih v Sloveniji po nekaterih ocenah delalo okoli 100.000 ljudi, kar je ogromen potencial. Obseg prostovoljnega dela je odvisen od treh dejavnikov (FDV, Raziskava o neprofitno-volonterskih organizacijah 1996/7):

- Prvi dejavnik je stopnja razvitosti družbe in obseg srednjega razreda, saj se iz tega sloja rekrutira največ prostovoljcev.
- Naslednji faktor je število zaposlenih v neprofitno-volonterskem sektorju, saj so ti tisti, ki prostovoljce vodijo, naučijo in nadzorujejo dokler niso pri svojem delu samostojni.

- Tretji pomemben element pa je finančna podpora, ki bi jo sektorju morala zagotoviti država. In podatek, da 90% društev nima nobenega zaposlenega kaže na absolutno premajhno podporo države.

Državne institucije bi morale resneje pristopiti k obravnavi problematike društev in sprejeti ukrepe, ki bi delo društvom olajšali, ne pa ravno obratno. Potrebno bi bilo ovrednotiti prostovoljno delo, njegove ekonomske učinke ter s koncesijami in diferenciranimi davki pomagati društvom pri samem financiranju. Tako pa se včasih zgodi, da država z davki odtegne več denarja kot ga da. Slovenija ni niti velika, niti bogata država, zato bi še bolj morala ceniti pozitivne učinke prostovoljnega dela. Verjetno si nihče niti ne predstavlja kaj bi se zgodilo, če ne bi bilo na primer prostovoljnih gasilskih društev ali gorskih reševalcev. Takrat bi se šele videlo kolikšna je ekonomska vrednost prostovoljnega dela, če govorimo tokrat samo o njej. (povzeto po Pobude za izboljšanje pogojev za delovanje društev kot organizirane civilne družbe 2002)

Prispevek prostovoljnega dela pa se razlikuje tudi po področjih delovanja: največji je prispevek prostovoljcev na področju delovanja strokovnih društev, sledijo športna društva, varstvo živali in gasilska društva.

Največji delež prostovoljcev predstavlja skupina redno zaposlenih, sledijo jim dijaki, študenti in različni strokovnjaki. Prostovoljno delo ni le amatersko ampak je mnogokrat visoko strokovno delo, ki ga izvajajo strokovnjaki, ki nudijo svoj čas in znanje. Če ponazorimo to s primerom športnega društva, v njem delajo trenerji, sodniki, fizioterapevti, funkcionarji, zdravniki, kakor tudi kakor tudi strokovnjaki na področju administrativnega dela, kot je organizacijsko delo, finančno-računovodsko delo, zbiranje in obdelava podatkov, tehnična podpora itd.

Iz ankete, ki jo je leta 2000 izvedla Bojana Mesec o raziskavi prostovoljstva je razvidno, da skoraj 2/3 vprašanih prostovoljno dela, ker želi pomagati drugim, to pa pri večini vzpodbudi čustva ugodja in zadovoljstva, kar prispeva k njihovi osebni rasti.

Ne nazadnje je potrebno pri prostovoljnem delu omeniti tudi upokoјence, kot številno skupino, ki bi jo kazalo še bolj pritegniti k sodelovanju. Imajo namreč znanje in izkušnje, na katere se vse prepogosto pozablja.

»Dobro je dajati, če kdo prosi; še bolj je brez prošnje, iz samega spoznanja.«

Gibran

3.4 Delovanje in problemi društva v socialnem okolju

V Sloveniji se društva ustanovijo in delujejo v skladu z Zakonom o društvih. Pravila so enaka za vse, torej za velika društva, ki imajo mnogo članov, kakor tudi za mala društva, ki premorejo le peščico članov. Društva delujejo v različnih družbenih sferah, kjer se izražajo različni interesi, kar ima seveda vpliv na delovanje, razvoj in obstoj društva. Tako npr. velika društvena organizacija kot je rokometni klub, ki ima močno podporo sponzorja, ki skozi delovanje društva vidi tudi lasten interes, igra povsem drugačno vlogo, kot majhen dijaški športni klub, katerega cilj je športno udejstvovanje in je za sponzoriranje povsem nezanimiv. Veliko društvo brez težav najame profesionalne kadre za vodenje računovodstva in ostalih funkcij, česar si mali športni klub ne more privoščiti.

Za vse torej veljajo ista pravila, čeravno organizacija delujejo v različnih družbenih sferah in so na nek način nosilci različnih družbenih vlog.

Naslednji problem s katerim se srečujejo društva je nefleksibilnost birokratske organizacije. Društvo namreč lahko po pravniških predpisih odpre žiro račun, ki je osnova za delovanje vsakega društva, šele ko je registrirano. Proces registracije običajno traja precej časa, saj birokratska pravila izredno natančno zahtevajo kako mora biti statut sestavljen in togo popravljajo tudi najmanjše napake. Vsako popravljanje statuta in njegova vrnitev v proceduro traja po predpisih najmanj 15 dni, kar lahko zelo zavleče uraden začetek delovanja društva. V praksi mnogokrat to pomeni, da ima društvo že zagotovljena finančna sredstva, vendar zaradi birokracije ne more pričeti z delovanjem.

Tretji problem je organizacijska struktura društva. Predpisi običajno natančno določajo strukturo društva, ki je demokratična in decentralizirana, vendar pa v nekaterih primerih to postane moteče in odveč. Če zopet pogledamo iz zornega kota malo številčnega društva, so glavni motivi članov povezani z uresničevanjem svojih interesov v društvu in verjetno ne opravljanje organizacijskih funkcij.

Tako lahko sklenemo, da je za društvo pomembno, da pravočasno začne s proceduro registracije in s tem pridobi tudi ustrezna finančna sredstva. Pomembno pa je tudi zastaviti čim širše cilje, ki ne bodo samo v društvenem interesu, ampak v interesu celotne družbe. Na tak način si društvo namreč zagotovi mesto v družbenem življenju občine in postaja vitalen del celotnega družbenega sistema. Ko bo občina spoznala pomen in doprinos društva h kulturnemu življenju družbe, bo tudi materialno pripomogla, da bo društvo še naprej obstajalo. (povzeto po Posvet za izvajanje in spremembe zakona o društvih 2001.)

3.5 Vloga društev v manjših krajih

Slovenija je geografsko razgibana država, ima nekaj večjih mestnih središč, ostalo prebivalstvo pa je razpršeno po manjših krajih. Mnogo prebivalcev je tudi dnevnih ekonomskih migrantov, ki po opravljenem delu zapustijo mestno okolje in se vračajo domov v manjše kraje, kjer nato preživljajo svoj prosti čas.

Menim, da je v manjših krajih vloga društev še bolj izražena, kot v mestu, saj so velikokrat društva edini akter in nosilec družabnega življenja v kraju. Mesto nudi mnogo priložnosti za sprostitev in zabavo, naj naštejemo samo nekatere, ki se ljudem v mestu zdijo same po sebi umevne: kino, gledališče, opera, fitnes, kopališče, savna, množične prireditve, planinski pohodi, kolesarski izleti, ples... V malih krajih pa več ali manj take ponudbe ni. Prebivalci so odvisni sami od sebe ali bodo kaj storili za boljšo kvaliteto življenja in tudi za promocijo samega kraja. Da potrdim ali ovržem tezo o posebni vlogi društev v manjših krajih sem zbrala podatke o številu društev v naključno izbranih petih slovenskih krajih, ki imajo do 2000 prebivalcev in zopet naključno izbranih petih slovenskih krajih, ki imajo do 6000 prebivalcev.

Kriteriji za izbiro krajev so bili:

- število prebivalcev do 2000 in drugem primeru do 6000 ter
- ažurirani podatki o številu društev.

Izmed desetih izločenih krajev, ki so ustrezali obema kriterijema sem nato izločila vsakega drugega in dobila podatke, ki so navedeni v tabeli št. 3.3 in izmed naslednjih desetih, ki so ustrezali kriterijema sem po izločitvi vsakega drugega kraja dobila podatke, ki so prikazani v tabeli št. 3.4.

Tabela 3.3 Število društev v naključno izbranih krajih do 2000 prebivalcev

Področje delovanja	Kraj A	Kraj B	Kraj C	Kraj D	Kraj E
kultura	1	1	2		2
šport	1	1	5	2	1
gasilstvo	1	1	1	1	1
lovci	1		1	1	
turizem	1	1	1		1
upokojenci			1	1	1
Rdeči križ	1	1	1		1
Drugo*		1		5	1
SKUPAJ	6	6	12	10	8

*Med drugimi društvi so: čebelarstvo, prašičerejci, kmečke žene, zbirateljstvo, veterani, sejalci, sadjarji, radioamaterji, vinogradniki, hortikulturniki...)

Tabela 3.4 Število društev v naključno izbranih krajih do 6000 prebivalcev

Področje delovanja	Kraj F	Kraj G	Kraj H	Kraj I	Kraj J
kultura	6	3	6	15	5
šport	9	18	10	10	3
gasilstvo	1	1	1	3	1
lovci	1	1	1	2	1
turizem	1	1	1	1	
upokojenci	1	1	1	1	1
Rdeči križ	1	1	1	1	1
Drugo*	18	2	14	15	7
SKUPAJ	38	28	35	48	19

Statistični podatki nam pokažejo, da je v krajih s številom prebivalcev do 2000 delovanje društev dejansko dobro razvito, saj pride v povprečju 48 prebivalcev na eno ustanovljeno društvo. To je visoko nad slovenskim povprečjem, ki je 130 prebivalcev na društvo.

V krajih do 6000 prebivalcev se število prebivalcev na društvo že zmanjša in znaša 36 prebivalcev na društvo. Predpostavka, da so društva v manjših krajih centri družabnega, kulturnega in športnega življenja se je s tem pokazala za utemeljeno.

Prevladujejo športna in kulturna društva, vsak kraj pa ima tudi prostovoljno gasilsko društvo, društvo upokojencev in lovcev. Vidimo, da s številom prebivalcev izredno naraste število društev na drugih področjih, kar je logična posledica dejstva

»več ljudi – več interesov«. Na področje društvenega delovanja pa vpliva tudi geografsko okolje; v mestu prevladujejo drugačni interesi, kot na podeželju, v gorski pokrajini ali v primorju.

3.6 Pobude za izboljšanje pogojev za delovanje društev

Rdeča nit pobud in razmišljanj je:

- da se delo društev v naši državi premalo pozna,
- da družba njihovo delo premalo ceni,
- da se jim namenja premalo sredstev,
- da je odnos oblasti ter tudi nacionalne politike in nacionalnega programa do društev ignorantski kar se izraža v nezainteresiranosti pa tudi nevednosti in nezavedanju politike glede pomena vključevanja društev v snovanje in izvajanje politik.

Društva so izredno pomemben del družbenega življenja in osnovnega pomena za delovanje društev je razmerje med civilno družbo in državo. Stopnja demokratičnega razvoja se presoja po tem, v kolikšni meri so v upravljanje družbe vključene poleg političnih strank tudi nepolitične, zasebne družbe, kakršne so društva. Dr. Veljko Rus pravi, da je v avtoritarni državi komplementarna pasivna družba, v liberalni državi aktivna družba, v pravni državi pa civilna družba. Civilno družbo pa sestavljajo državljani, ki v javnosti na kolektiven način izražajo svoje interese, ideje, predloge, dosegajo skupne cilje in imajo državne funkcionarje za osebe, ki so odgovorne za določena stanja v družbi.

a) Eno izmed področij, kjer se izraža veliko nezadovoljstvo je status tako imenovanega *društva v javnem interesu*. Zakon o društvih (1995) v svojem 3. členu opredeli:

3. člen

»Društvo samostojno določi namen in cilje, dejavnost ter način delovanja s svojim temeljnim aktom v skladu s pravnim redom Republike Slovenije.

Društvu se lahko v skladu s posebnimi predpisi podeli status društva, ki deluje v javnem interesu, če njegovo delovanje presega interese njegovih članov. »

V prehodnih določbah nato zakon napoti na predpise, ki bodo glede na različna področja, na katerih društva delujejo, določili pogoje in kriterije za pridobitev omenjenega statusa za posamezne vrste društev. Sedaj pa se ugotavlja, da postopki za pridobitev statusa »društvo v javnem interesu« niso enotni, da se pojavljajo samovoljnost izvršilnih oblasti pri podeljevanju statusa. Do tega prihaja tudi zato, ker se postopki za različna področja odvijajo na različnih mestih in tako prihaja tudi do različnih kriterijev in vrednotenj. Po mnenju nekaterih naj bi bila sporna že sama opredelitev termina »javni interes«, ki pravi, da mora delovanje društev presegati

interese njegovih članov. Verjetno je javni interes namreč tudi to, da ima delo v društvu pozitivne posledice tudi za člane.

Takšen pristop ocenjujejo kot skrajno birokratski in ne sodelovalen. Nujno potrebno bi bilo poenotiti kriterije na državni ravni, da ne bi bili več prepuščeni posameznim ministrstvom. Olajšave naj bi izhajale iz vsebine, iz samega dela društva in tega, ker dejansko društvo prispeva narodu v naši državi, ne pa iz kriterijev kot so na primer: koliko let že društvo obstaja, ali je prejelo kakšno državno odlikovanje itd.

b) Naslednje pomembno področje, kjer je mnogo problemov in nezadovoljstva je področje *pridobitne dejavnosti društev*. Zakon o društvih (1995) opredeli način opravljanja pridobitne dejavnosti v 22. in 23. členu:

22.člen

»Društvo lahko neposredno opravlja pridobitno dejavnost pod pogoji, ki jih za opravljanje te dejavnosti določa zakon. Pridobitna dejavnost mora biti določena v temeljnem aktu in mora biti povezana z nameni in nalogami društva ter se lahko opravlja v obsegu, potrebnem za njihovo doseganje.

Društvo lahko poveri neposredno opravljanje pridobitne dejavnosti z društvenimi sredstvi drugim osebam na temelju zakupne ali sorodne pogodbe.«

23.člen

»Presežek prihodkov nad odhodki, ki ga društvo doseže z neposrednim opravljanjem pridobitne dejavnosti iz prejšnjega člena, se sme uporabljati le za doseganje namenov in nalog društva, v skladu s temeljnim aktom. »

Pri opravljanju pridobitne dejavnosti je društvo dolžno upoštevati vse predpisane pogoje in standarde, ki veljajo za opravljanje takšne dejavnosti za gospodarske in druge pravne subjekte. Nekateri aktivno člani društev menijo, da bi bilo prav in smiselno, da bi se lahko sredstva pridobljena s pridobitno dejavnostjo razporedila tudi med člane. Pri tem se naslanjajo predvsem na dejstvo, da gre mnogokrat za neutrudno delo posameznikov, davčne obveznosti pa so take, kot bi bili ti prihodki ustvarjeni v okviru redne gospodarske dejavnosti.

c) Tretje področje, kjer je bilo izraženega mnogo nezadovoljstva pa je *financiranje društvene dejavnosti* nasploh. Na kakšen način lahko društvo pridobiva sredstva je opredeljeno v 21. členu Zakona o društvih (1995), kjer je tudi zapisano, da je vsaka delitev premoženja med njegove člane nična.

Kot smo videli pri pridobivanju statusa društva v javnem interesu, ki naj bi bil neka vzpodbuda, niti ni povsem jasno, kaj naj bi ta status sploh društvu prinesel. Prav tako ne obstajajo nobeni enotni kriteriji za financiranje društev. Financiranje društev na državnem nivoju je prepuščeno posameznikom in njihovi strokovni/nestrokovni presoji, koliko, kdaj, komu in zakaj. Taka finančna politika je nesprejemljiva in nestimulativna za večino, ki se volontersko ukvarjajo z delom v društvih. Problematičen naj bi bil tudi

sistem obdavčitve, tako sredstva, ki so pridobljena s pridobitno dejavnostjo, kot tudi projekti, ki so izvedeni z denarjem od članarin pa so obdavčeni. Potrebno bi bilo izdelati enotna merila za razdeljevanje državnih sredstev ter podpreti in vzpodbuditi zainteresiranost gospodarskih družb za sponzorstvo in samofinanciranje društev. (povzeto po Posvet za izboljšanje pogojev za delovanje društev 2000.)

3.7 Spremembe in novosti, ki jih prinaša predlog novega zakona o društvih

Zakon o društvih iz leta 1995 in njegove spremembe leta 1999 sta uvedla nekatere novosti, ki so bile potrebne za neovirano uresničevanje pravice do svobode združevanja. Novosti so se nanašale na ustanavljanje društva (tri polnoletne fizične osebe) in zveze društev (dve društvi), vzpostavil je tudi večjo varnost pravnega prometa, kadar v pravna razmerja vstopajo društva, na osnovi Pravilnika o vodenju registra društev pa je vzpostavljena računalniško vodena centralna evidenca registriranih društev.

V registrsko knjigo so vpisani naslednji podatki (Travner 1997, 42-43), ki so javni in jih sme pogledati vsakdo:

1. zaporedna številka vpisa v register,
2. ime društva,
3. skrajšano ime društva, če ga ima,
4. sedež društva (kraj, ulica, hišna številka),
5. številka in datum odločbe o vpisu društva v register,
6. osebno ime zakonitega zastopnika društva,
7. številka in datum odločbe o spremembi temeljnega akta društva,
8. sprememba imena društva, številka in datum odločbe o spremembi,
9. sprememba skrajšanega imena društva, številka in datum odločbe o spremembi,
10. sprememba sedeža društva, številka in datum odločbe o spremembi,
11. sprememba zakonitega zastopnika, številka in datum odločbe o spremembi,
12. številka in datum odločbe o izbrisu društva iz registra,
13. ime in sedež pravnega naslednika premoženja društva,
14. opombe.

Nadaljnje spremembe Zakona o društvih (1995) pa so bile potrebne tudi zaradi odločbe ustavnega sodišča (nanaša se na pravice mladoletnikov kot članov društva in številu ustanoviteljev) ter spremembe zaradi mednarodne primerljivosti tovrstne zakonodaje po Evropi. (Trstenjak Pravna praksa 25/99, 4-5).

Prav tako pa ne glede na vpeljane novosti društva in strokovna javnost so in še vedno opozarjajo na posamezne določbe zakona, ki še vedno predstavljajo oviro za večji razmah društvenih dejavnosti. Eno izmed področij, kjer vlada nezadovoljstvo so društva, ki delujejo na področju znanosti, varstva človekovih pravic, razvoja demokracije; če bi jih lahko ustanovljale pravne osebe, bi društvo tako imelo

zagotovljena določena sredstva in tudi ustrezno strokovno in tehnično podporo. Opozarjajo tudi na neustrezen nadzor nad izvajanjem zakona o društvih in s tem številne zlorabe te statusne oblike za opravljanje izključno pridobitne dejavnosti, neenotne kriterije za pridobitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu, uskladitev s primerljivo zakonodajo v državah Evropske unije, izenačitev položaja tujcev pri ustanavljanju društev s položajem državljanov in zagotoviti učinkovit nadzor nad dejanskim značajem društva in določiti posledice, če društvo osnovnih pogojev več ne izpolnjuje.

Predlog novega zakona naj bi odpravil večino pomanjkljivosti na katere je opozorila strokovna javnost in društva in bo hkrati usklajen s pravnim redom Evropske unije. Zakon bo odpravil ovire za ustanavljanje društev za nepridobitne pravne osebe in tujce, ki nimajo prebivališča v Republiki Sloveniji ter določil pravne okvire delovanja tujih društev v Republiki Sloveniji. Odpravil bo določene omejitve pri razpolaganju s premoženjem društva ob njegovem prenehanju. Zagotovil bo izenačene pogoje uveljavljanja statusa v javnem interesu, ne glede na področje, na katerem se uveljavlja, odpravil pravne praznine in zmedo na tem področju. Nadaljnji cilj zakona je vzpostavitev mehanizmov, ki bodo zagotavljali, da bo pravno-organizacijska oblika, ki jo vzpostavlja, pridržana le nepridobitnemu povezovanju, to je, uresničevanju namenov in izvajanju dejavnosti, katerih cilj ni pridobivanje dobička in delitev med člane. (Predlog zakona o društvih 2005, 4)

V nadaljevanju povzamem po poglavjih predloga novega zakona bistvene spremembe in novosti, ki jih prinaša:

I. Splošne določbe

Med splošnimi določbami je novost, da vsebuje predlog tudi določbe o neregistriranih društvih in obveznosti tistih, ki v pravnem prometu nastopajo v njihovem imenu, hkrati pa določa tudi pravice, ki jih neregistrirano društvo pod določenimi pogoji lahko ima. Predlog zakona določa, da za prevzete obveznosti društva, ki ni registrirano solidarno odgovarjajo tisti, ki v pravnem prometu nastopajo v njegovem imenu. Vsa pravna razmerja, v katera vstopajo neregistrirana društva, presojuje po predpisih, ki urejajo civilnopravno družbeno pogodbo.

II. Ustanovitev in upravljanje društva

V tem poglavju gre za bistveno novost na področju ustanavljanja društva. Po novem bodo društva lahko ustanovile tudi nepridobitne pravne osebe, kar do sedaj ni bilo mogoče. Tako bodo ustvarjeni enaki pogoji uveljavljanja pravice do združevanja tudi za tiste pravne osebe, ki niso ustanovljene kot profitne organizacije.

Odpravljene pa so tudi vse omejitve za tujce in se pri ustanavljanju društev izenačijo s slovenskimi državljani. Tukaj predlog zakona sledi Temeljnim načelom statusa nevladnih organizacij v Evropi, kjer je določeno, da mora biti vsaki osebi

omogočeno (fizični in pravni, državljanu in tujcu) da svobodno ustanovi nevladno organizacijo, torej tudi društvo.

Naslednja novost govori o pravici člana društva ali osebe, ki so ji zavrnili možnost članstva v društvu, da se po enem letu od sprejetja odločitve društva, ki so bile sprejete v nasprotju z zakonom ter temeljnim aktom te odločitve izpodbija na sodišču, seveda da je pred tem izkoristil pravna sredstva, ki jih ima na voljo v društvu.

III. Registracija društva

Registracija društva naj bi potekala, glede pa določila v predlogu enostavneje, saj podpis ustanovitelja ni potrebno več overoviti pri notarju, ustanovni zbor ali zbor članov pa bo po novem moral sprejeti odločitev o registraciji društva in jo predložiti registrskemu organu, s tem naj bi bila nedvomno razvidna želje ustanovitelja, da društvo pridobi pravno osebnost.

Po novem tudi ne bo več potrebno na registru spreminjati morebitne spremembe sedeža društva, saj naslov sedeža ni nujna sestavina temeljnega akta, zato bo odločitve o tem lahko sprejemal za to pooblaščen organ društva.

Ena pomembnejših odločitev zadeva tuja društva, ki jim po novem predlogu za delovanje v Republiki Sloveniji ne bo potrebno več dovoljenje vlade, predlog ukinja evidentiranje mednarodnih društev in zvez mednarodnih društev in uvaja le registracijo podružnic tujih društev, ker je usklajeno z evropsko zakonodajo.

IV. Premoženje društva in finančno poslovanje

Novost v tem sklopu predloga zakona je, da določa način vodenja poslovnih knjig. Poslovne knjige društvo vodi po načelu dvostavnega knjigovodstva, kar določi v temeljnem ali posebnem aktu. Društva s prihodki pod 5 milijonov in z enim ali dvema zaposlenima vodijo enostavno knjigovodstvo in majhna društva, ki ne opravljajo pridobitne dejavnosti in imajo prihodke do 1 milijona tolarjev pa lahko vodijo le knjigo prejemkov in izdatkov.

V predlogu zakona je po novem določena tudi vsebina letnega poročila, ki jo mora sprejeti najvišji organ društva in ga je potrebno sestaviti tudi ob prenehanju društva ali pripojitvi k drugemu društvu.

V. Društvo v javnem interesu

To poglavje v predlogu je novo in natančneje opredeljuje pogoje za pridobitev statusa društva v javnem interesu, pristojnost za podeljevanje in odvzem statusa. Med pogoji za pridobitev je zahteva, da društvo deluje že najmanj dve leti in da ni bilo dlje časa plačilno nesposobno. Odpravlja pa se zahteva po priznanjih na državni ali mednarodni ravni, dovolj je, da društvo izkaže pomembnejše dosežke svojega delovanja. Status se bo lahko podeljeval za dobo petih z možnostjo podaljšanja ali po novem za neomejen čas, kar upraviči z določenim nadzorom. Pridobitev statusa ne pomeni, da bo država morala društvu zagotavljati javna sredstva, vendar pa bo društvo s statusom imelo prednost pri pridobivanju javnih sredstev.

VI. Prenehanje društva

Društvo lahko preneha po volji članov, s spojitvijo ali pripojitvijo k drugemu društvu in po novem tudi na osnovi sodne odločbe. Ta ukrep bo mogoč le v primeru, ko bo dejavnost društva predstavljala najhujše kršitve pravic in svoboščin določenih z ustavo ali opravljanje izključno pridobitne dejavnosti. Pristojnost sodišč za prepoved delovanja društev je določena tudi v nekaterih drugih evropskih pravnih ureditvah.

VII. Evidence

Tudi to poglavje v predlogu je novo. Podrobneje opredeljuje določbe o javnosti podatkov o društvih, o varstvu osebnih podatkov posameznika in načelo zaupanja v registrske podatke. Društva se vpisujejo v register društev, register podružnic tujih društev, evidenco društev v javnem interesu pa bodo v prihodnje vodila pristojna ministrstva.

VIII. Nadzorstvo

Glede na novosti, ki jih prinaša predlog je v tem poglavju opredeljen tudi način izvajanja nadzora, nadzor nad zakonitostjo delovanja ter gospodarno in učinkovito porabo javnih sredstev pa bo kot doslej opravljalo računsko sodišče.

IX. Kazenske določbe

Prekrški so razdeljeni v dve skupini, glede na težo kršitve po novem pa naj bi bile za storjene prekrške predvidene tudi sankcije za odgovorne osebe društva.

X. Prehodne in končne določbe

3.8 Kako urejajo delovanje društev v nekaterih evropskih državah

Ob pripravi predloga zakona so slovenski strokovnjaki proučili tudi zakonodajo drugih evropskih držav. Namen proučitve je bil vzpostaviti primerljive pogoje uveljavljanja pravice do združevanja in hkrati odpraviti vse nepotrebne omejitve. V nadaljevanju povzemam nekatere značilnosti, ki so večini evropskih zakonov skupne in prikažem tudi posebnosti oz. različnosti glede na slovenski predlog zakona o društvih.

V evropskih državah urejajo delovanje društev ali s civilnimi zakoniki, s posebnimi zakoni (Nemčija) ali z zakoni in podzakonskimi akti. Skupno vsem ureditvam je, da se društva ustanavljajo za uresničevanje cilje določenih skupin, ustanavljanje društev pa je prosto, dopustno na podlagi ustave. V vseh državah Evropske unije, razen v Španiji, imajo pravico do ustanavljanja društev fizične in pravne osebe, pri fizičnih osebah gre praviloma za nizko število ustanovnih članov. Tudi Slovenija ima v predlogu zakona o društvih pravico razširjeno na pravne osebe pod določenimi pogoji. V nekaterih državah je predvidena tudi možnost državne intervencije, ko nastopijo razlogi zanjo.

3.8.1 Avstrija

V Avstriji ureja delovanje društev Zakon o društvih, ki je bil sprejet leta 2002. Društvo lahko ustanovita dve osebi (pri nas tri), status pravne osebnosti pa pridobi s prijavo v register. Društva lahko opravljajo tudi pridobitno dejavnost, če ni to prednostna dejavnost. Njihov zakon opredeljuje tudi natančno notranjo organizacijo društva, imeti mora statut, od organov pa najmanj občni zbor in upravni odbor.

Avstrijski zakon prepoveduje delitev dobička med člane, ob prenehanju društva pa se premoženje lahko razdeli med člane, vendar samo do višine vplačane članarine, (slovenski predlog zakona ne dopušča delitve premoženja med člane).

Zakon namenja veliko pozornosti tudi varstvu osebnih podatkov in računalniško vodenemu registru podatkov. Podatke iz registra društev posredujejo le ob dokazilu upravičenega interesa in nima vanjo vpogleda vsakdo, kot je to omogočeno pri nas. Menim, da je delovanje društev javno in namenjeno širšemu družbenemu interesu ter kot tako na razpolago vsakemu posamezniku, ki izkaže željo uresničevati svoje interese v društvu, zato je slovenska različica zakona bolj prijazna do občanov.

Vodenje centralnega registra je zaupano zveznemu ministru za notranje zadeve, kateremu so prvostopenjski organi dolžni posredovati podatke lokalnih registrov. Pravna osebnost društva preneha z njegovo razpustitvijo ali likvidacijo, prenehanje se vpiše v register in je najhujši ukrep, ki se izreče le za najhujše kazni (podobno predlaga tudi slovenski predlog). (povzeto po Predlog zakona o društvih 2005, 8)

3.8.2 Nemčija

V Nemčiji ureja delovanje društev civilni zakonik, ki razlikuje idealna (nepridobitna) in pridobitna (gospodarska) društva. Status pravne osebnosti pridobi društvo z vpisom v register društev pri pristojnem prvostopenjskem sodišču. Društvo pa lahko, za razliko od Avstrije in Slovenije ustanovi 7 članov in deluje po določbah statuta, ki jim zakonik predpisuje tudi vsebino. Pristojno sodišče lahko prijavo zavrne, če društvo nima 7 članov ali statut nima predpisane minimalne vsebina. Menim, da je slovenska različica zakona v tem primeru ustrežnejša, saj imajo nekatera društva, kjer gre za specifična znanja in nizko število članov, tako prej možnost ustanoviti društvo in nato v svojo dejavnost vključiti nove interesente.

Tudi v Nemčiji se društvu lahko odvzame pravna sposobnost, če z nezakonitim sklepom ali ravnanjem ogroža splošno korist ali opravlja pridobitno dejavnost, ki ni določena v statutu.

Premoženje društva, ki je opravljalo dejavnost izključno za svoje člane, lahko ob prenehanju razdelijo med takrat aktivne člane, če ni določenih drugih upravičencev.

Statusno zakonodajo tudi v Nemčiji dopolnjuje ustrezna davčna zakonodaja. Če davčna uprava prizna društvu nepridobitnost to za društvo pomeni, davčne olajšave in oprostitve davkov. (povzeto po Predlog zakona o društvih 2005, 9)

3.8.3 Češka

Češka ureja pravico do združevanja z Zakonom o združevanju občanov iz leta 1990. Status pravne osebnosti tudi na Češkem združenje pridobi z registracijo. Predlog za registracijo podajo najmanj tri osebe, od kateri mora biti vsaj ena polnoletna (18 let) na Ministrstvo za notranje zadeve. Slovenski predlog novega zakona predvideva tri poslovno sposobne fizične osebe, kar vidimo, da je vmesna varianta med Češko in Nemčijo. To ne izda odločbe ampak na statutu le označi datum registracije in nato podatke sporoči statističnemu uradu, ki vodi evidenco združenj. Tudi češka zakonodaja zahteva kakšna mora biti vsebina statuta. Društvo lahko preneha s prostovoljno razpustitvijo ali z združitvijo z drugim združenjem in tudi s pravnomočno odločbo ministrstva o njegovi razpustitvi. V tem primeru izvede lastninsko poravnavo stečajni upravitelj, ki ga določi ministrstvo. (povzeto po Predlog zakona o društvih 2005, 14)

4 ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem želela celovito predstaviti nevladni sektor s poudarkom na njegovi vlogi v vsakdanjem življenju v naši družbi. V dobrem desetletju je ta steber družbe doživel velik razcvet v razvoju in delovanju. Razširil je svoje delo na nova področja in pridobil mnogo novih članov in sodelavcev ter kar je najpomembnejše, pridobil tudi podporo širše javnosti. Danes izraz »civilna družba, nevladna organizacija...« v javnosti nima negativnega prizvoka, ni neznan, nemalokrat pa vzbuja zaupanje in možnost pomoči, ko kdo naleti na problem, ki mu sam ni kos.

Pri širjenju in podpori nevladnih organizacij je žal delež države mnogo premajhen in mnogokrat delo nevladnega sektorja ignorira ter namenja zanj odločno premalo denarja. Nekoliko boljša slika se kaže na področju društvene zakonodaje, ki se bo z novim zakonom nekoliko spremenila in olajšala delo društev na nekaterih področjih. Dobro je, da so društva in država dosegli soglasje, saj to vzbuja pozitivna čustva tudi za prihodnost.

Prikazati sem želela vse dosegljive podatke o nevladnih organizacijah in društvih na splošno v Sloveniji od začetkov do današnjega stanja. Predvsem na društveno problematiko sem želela gledati krovno, s stališča skupnega imenovalca problemov od malega pa do velikega društva. Ob zbiranju literature in podatkov sem namreč ugotovila, da razen določenih statistik in posvetovanj strokovnjakov pri nas tovrstne literature praktično ni. Hkrati pa me je pri pisanju dela prevzela statistika, da smo Slovenci izredno pripravljeni prostovoljno delati, se udeleževati, priskočiti na pomoč in nas pri tem vodi predvsem občutek lastnega zadovoljstva, notranje rasti in misel, da smo koristni.

Ugotovila sem, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi državami po svetu dokaj slabo razvit nevladni sektor. Vzroki za to so različni, predvsem pa gre v veliki večini primerov za finančne težave, slabo razvitost sektorja kot celote ter slabo povezanost z vladnimi organizacijami. Priložnosti se kažejo predvsem na področju mednarodnega sodelovanja in možnosti črpanja sredstev iz različnih strukturnih skladov ter v intenzivnem dialogu z vladnimi organizacijami. V zadnjih letih se nevladni sektor razvija bolj načrtno in z izdelano Strategijo systemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji za obdobje 2003-2008 je sektor dobil tudi dokument, ki je opredelil skupno poslanstvo in vizijo nevladnega sektorja, opredelil globalne strategije in strateška razvojna področja.

Društvena dejavnost v Sloveniji kaže, da spadamo med države v Evropi, ki imajo visoko število društev glede na število prebivalcev in njihovo ustanavljanje vsako leto še narašča. Predvsem bi na osnovi statistični podatkov lahko povzela, da smo Slovenci narod, ki so mu šport, kultura, ohranjanje narodne dediščine (materialne in duhovne) ter

Zaključek

pomoč sočloveku lastnosti, ki nas najbolj opišejo. Vodilo pri društvenem udejstvovanju je razvedrilo, pomoč, zbirateljstvo... in to v veliki večini na bazi prostovoljstva. Prav tako, kot v drugih nevladnih organizacijah se tudi v društvih pojavlja problem financiranja, včasih zapletenih birokratskih poti in neenotnih kriterijev. Glede na res visoko število društev v evropskem povprečju sem predpostavila, da sta za to med odločujočimi faktorji prostovoljno delo in pretežno vaško okolje, ki nudi manj možnosti za sprostitev in zabavo, kot mestno okolje. Statistični podatki dejansko izkazujejo, da se večina dela v društvih opravi prostovoljno in 90% društev nima niti enega zaposlenega. Ob primerjavi števila društev v vaškem okolju in njihovih področjih delovanja pa sem prišla do zaključka, da so društva dejansko centri družabnega, kulturnega in športnega življenja in imajo včasih vlogo edinih akterjev tovrstnega razvedrila v kraju.

S predlaganim novim zakonom o društvih bodo nekatera področja delovanja društev enotno opredeljena, kar naj bi omogočilo med drugim bolj transparentno razdelitev sredstev, nekatere birokratske zahteve se bodo zmanjšale, kar naj bi bilo bolj prijazno do ustanoviteljev in članov. Vsekakor pa bo novi zakon o društvih usklajen z evropsko zakonodajo in primerljiv z zakonodajo evropskih držav na tem področju.

Menim, da so cilji, ki sem si jih zadala ob začetku pisanja diplomske naloge delno doseženi. Delo temelji na podatkih, ki sem jih uspela zbrati in s tem prikazati celovito podobo nevladnega sektorja v Sloveniji včasih in danes, kar mi je tudi uspelo. Največjo oviro pri delu je predstavljala razpršenost oziroma pomanjkanje tovrstne literature, zato predvidevam, da obstajajo še podatki, ki mi jih ni uspelo najti in bi, v kolikor bi jih, prispevali k sicer celovito zaokroženemu prikazu nevladnega sektorja v Sloveniji in vloge društev v današnjem času.

»Tako kot dobro preživet dan prinese srečen spanec, dobro porabljeno življenje prinese srečno smrt.«

Anonimni

Literatura in viri

Literatura:

- Abrahamsberg, Niko. 1998. *Status nepridobitnih organizacij*. V. dnevi slovenske uprave. Portorož. Stuttgart: Scheaffer-Poeschl
- Črnek-Meglič, Andreja in Maja Vojnovič. 1997. *Razvoj, vloga in pomen neprofitno – volonterskega sektorja v Sloveniji*. Fiesa: Zbornik strokovnih prispevkov
- Kolarič, Zinka. 1994. *Neprofitno-volonterske organizacije v Sloveniji*. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo 22 (168-169) 107-120
- Kolarič, Zinka, Andreja Černak-Meglič in Maja Vojnovič. 2002. *Zasebne neprofitne-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: Založba FDV
- Levičar, Robert. 1999. *Vodnik po nevladnih organizacijah v Sloveniji*. Ljubljana: ADI - Agencija za razvojne iniciative
- Mesec, Bojana. 2000. *Prostovoljno delo – temelj delovanja društev*. Kranj: Moderna organizacija
- Mrak, Boris. 2000. *Management nepridobitnih-nevladnih organizacij na začetku tretjega tisočletja in njihove vloge v Evropski uniji in v partnerskih državah*. Referat na prvem strokovnem posvetu Visoke šole za management »Management v evropskem prostoru«, Portorož
- Poličnik, Vinko. 1995. *Pravica do združevanja v luči novega zakona o društvih*. Zbornik, Ljubljana
- Salamon, M. Lester, in Helmut Anheier. 1997. *The emerging nonprofit sector*. Manchester, New York: Manchester University Press
- Scott, W. Richard. 1987. *Organizations, Rational, Natural and Open Systems*. Beverly Hills: CA, Sage
- Strojan, Tatjana, Primož Šporar in Sonja Bien. 2002. *Nevladne organizacije v Sloveniji – poročilo 2000*. Ljubljana
- Šporar, Primož. 2000. *Kako jadrati čez nemirne vode managementa nevladnih organizacij*. Dostopno na: <http://www.radiostudent.si/projekti/ngo/teksti/sporar.html>. 101k (28.4.2006)
- Travner, Anton. 1997. *Društva, nova zakonodaja*. Velenje: Pozoj
- Trstenjak, Verica. 1999. *K sodobni pravni ureditvi društev*. Pravna praksa: 25/99

Viri:

Analiza izvajanja zakona o društvih. Uradni list RS: 60/95

Dostopno na: <http://www.ds-rs.si/2MO/dejavnosti/posveti/besedila> (28.4.2006)

Dostopno na: <http://www.dialogos.si/slo/storitve/svetovanje> (28.4.2006)

Posvet za izboljšanje pogojev za delovanje društev. 2000. Poročevalec DS: 10/2000

Posvet za izvajanje in spremembe zakona o društvih. 2001. Poročevalec DS: 8/2001

Predlog zakona o društvih. 2005. Ministrstvo za notranje zadeve

Prostovoljno delo-stanje, rezultati perspektive – posvet. 2001. Poročevalec DS: 10/2001

Raziskava o neprofitno-volonterskih organizacijah. 1996/7. FDV

Strategija sistemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji za obdobje 2003-2008.
2003

Zakon o društvih. 1975. Ljubljana

Zakon o društvih. 1995. Ljubljana

Priloge

Priloga 1 Številčni pregled društev - stanje na dan 31.12.2004

0500	DRUŠTVA ZA VARSTVO OKOLJA, GOJITEV IN VZREJO ŽIVALI IN RASTLIN	1433	53	5
0501	društva za varstvo okolja	152	8	
0502	lovska društva	453	4	2
0503	ribiška društva	121	5	
0504	čebelarska društva	221	5	
0505	društva ljubiteljskih rejcev živali	213	14	1
0506	društva za varstvo živali	56	1	1
0507	gobarska društva	29	2	
0599	druga društva za gojitev, vzrejo ter varstvo živali in rastlin	188	14	1
0600	STANOVSKA DRUŠTVA	1317	83	3
0601	društva upokojencev	536	7	1
0602	društva veteranov	147	2	
0603	društva častnikov	49		
0604	mladinska in študentska društva	449	57	2
0699	druga stanovska društva	136	17	
0700	DRUŠTVA ZA RAZVOJ KRAJA	1177	80	4
0701	turistična in hortikultura društva	685	31	3
0702	društva kmetov in kmetov	135	3	
		Registrirana društva na dan 31.12.2003	Novo registrirana društva v letu 2004	Crtana društva iz registra v letu 2004
Šifra	VRSTA DRUŠTEV			
0703	strojna združenja	31	1	
0704	društva za ohranjanje običajev	108	10	
0799	druga društva za razvoj kraja	218	35	1
0800	NACIONALNA IN POLITIČNA DRUŠTVA	215	28	1
0801	nacionalna društva	65	8	
0802	politična društva	38	1	
0803	društva za varstvo človekovih pravic	39	5	
0804	društva mednacionalnega prijateljstva	52	9	
0899	druga nacionalna in politična društva	21	5	1
0900	DRUŠTVA ZA DUHOVNOŽIVLJENJE	297	44	2
0901	verska društva	32	4	
0902	duhovna društva	37	7	
0903	društva za kakovost življenja	173	30	1
0904	društva mejnih ved	32	2	
0999	druga društva za duhovno življenje	23	1	1

9900	OSTALA DRUŠTVA	468	76	7
9901	društva zbirateljev	57	3	
9902	društva za družabne igre	38	5	1
9903	počitniška in popotniška društva	34	8	
9999	druga društva	339	60	6
	DRUŠTVA, KI NISO USKLADILADELOVANJA Z VELJAVNIM ZAKONOM	405		
	SKUPAJ	19246	1292	82